

YRITTÄJYYSKASVATUKSELLISEN OPPIMISYMPÄRISTÖN LUOMINEN

Tekemällä Oppimisen Keskus

Tanja Meronen

**Kehittämishankeraportti
Tammikuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Meronen, Tanja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Yrittäjyyskasvatuksellisen oppimisympäristön luominen –Tekemällä Oppimisen Keskus		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Jyväskylän Ammattikorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Vuortama-Räsänen, Marja		
Toimeksiantaja(t) Jyvässeudun 4H-yhdistys		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen valmistelu alkoi vuonna 2004 Jyvässeudun 4H-yhdistyksen toimeksiannosta. Hankkeen tavoitteena oli perehtyä yrittäjyyskasvatukseen Suomessa sekä luoda konkreettinen liiketoiminnallinen toimintamalli ihanteelliselle yrittäjyyskasvatukselliselle oppimisympäristölle.</p> <p>Hankkeessa yrittäjyyttä kuvattiin lähinnä pedagogisena tavoitteena. Yrittäjyyden pedagogiaa avattiin tutustumalla muutamiin kasvatustieteellisiin näkemyksiin, yrittäjyyskäsitteen ja -kasvatuksen historiaan sekä kasvatustieteen tohtori Liisa Remeksen työpajakokeiluun. Kehittämishankkeessa kartoitettiin myös yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnitelmaperusteisia tavoitteita ja niiden toteutusta eri kouluasteilla.</p> <p>Kehittämishankkeessa keskityttiin lähinnä peruskouluikäisten lasten oppimiseen ja yrittäjyyskasvatuksellisiin tavoitteisiin, sillä hankkeen päätavoitteena oli suunnitella ja toimeenpanna uudenlainen yrittäjyyskasvatuksellinen oppimisympäristö Jyväskylään Survo-Korpelan tilalle tärkeimpänä asiakassegmenttinään peruskoululaisten ikäryhmä.</p> <p>Kuokkalan alakoulujen oppilaiden keskuudessa tehtiin kiinnostus- ja harrastekysely, jonka tuloksia hyödynnettiin suunnitteilla olevan Tekemällä Oppimisen Keskuksen (lyhennettynä TOK) liikeidean luomisessa. Työssä kuvailtiin TOK:n liikeidea ja toimintamalli, yhteistyöverkosto sekä perusteet rahoituksen myöntämiselle. Työn pohjalta haettiin rahoitusta opetusministeriöstä sekä Jyväskylän kaupungilta, jotka sittemmin myönsivät rahoitusta TOK:n toiminnan käynnistämiseen vuoden 2006 toukokuusta. TOK-toiminta lähti suunnitellusti käyntiin ja jatkorahoitusta haetaan vuosittain toiminnan ylläpitoon ja laajentamiseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys, tekemällä oppiminen, työpaja		
Muut tiedot		

Author(s) Meronen, Tanja	Type of Publication Development project report	
	Pages 51	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Planning a business type learning space for entrepreneurship – ‘Centre for Learning-by-doing’		
Degree Programme JAOKK		
Tutor(s) Vuortama-Räsänen, Marja		
Assigned by The Society of ‘4H’		
Abstract <p>The Society of ‘4H’ gave the initial impulse and support for this developmental project and piloting survey in summer 2004. The aim of the project was to have an overview about basic entrepreneurship education in Finland at the moment, and build up a concrete learning model and proposal for new type of learning circumstances. Entrepreneurship as a pedagogical goal of basic education was focused by some educational principles, historical development, theoretical concepting of entrepreneurship, and by the piloting workshop report of Ed.D. Liisa Remes</p> <p>The survey part of the project consisted of curriculum based learning targets and their realising in different class level of 7-16 year old basic school pupils. The developmental part focused on creating a model for learning-by-doing -type learning space for this age cohort pupils, and build up ‘real business’ -like circumstances for studying, and then test it in practice in the Survo-Korpela farm in Jyväskylä city.</p> <p>As the results the business plan for ‘The Centre of Learning-by-doing’ (abbr. TOK) was created according the interviewing the pupils by their hobbies and interests. The project report consists of the business idea of TOK, the working model of TOK, description of the network of TOK’s partners, and the basic structure of needed financial support for TOK. A part of the testing and piloting the project was to apply for the financial support from the Finnish Ministry of Education and Jyväskylä City Council. After having the funding the project went on by concrete testing the plans for TOK in the may 2006. Further funding is already asked for to carry the project out annually.</p>		
Keywords enterprising education, entrepreneurship, learning-by-doing, workshop		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 HANKKEEN TAUSTAA	3
1.1 Jyvässeudun 4H-yhdistys toimeksiantajana	4
1.2 Yrittäjyyskasvatus ja 4H	5
1.3 Tekemällä Oppimisen Keskus projektina	6
2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS.....	7
2.1 Yrittäjyyskäsitteen historiaa	8
2.2 Yrittäjyyden muodot	9
2.3 Yrittäjyyskasvatus –miten tulisi toteuttaa	10
3 YRITTÄJYYDEN PEDAGOGIASTA.....	12
4 KOKEMUKSIA TYÖPAJAKOKEILUSTA.....	17
4.1 Yrittäjyyskasvatuksen yksilötaso – latentti omaehtoinen yrittäjyys	18
4.2 Yrittäjyyskasvatuksen vuorovaikutustaso – latentti sisäinen yrittäjyys	19
4.3 Yrittäjyyskasvatuksen materiaallinen taso – latentti ulkoinen yrittäjyys	20
4.4 Yrittäjyyskasvatus pedagogisessa toimintatehtävässä	20
5 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN PELIKENTTÄ.....	22
6 YRITTÄJYYSKASVATUS KOULUISSAMME.....	23
7 YRITTÄJYYSKASVATUS YHTEISKUNNASSAMME.....	25
8 TEKEMÄLLÄ OPPIMISEN KESKUS.....	27
8.1 Liikeidea.....	28
8.2 Toimintamalli	30
8.3 Asiakassegmentit.....	32
8.4 Tarve ja kysyntä	33
8.4.1 Vastaus Kuokkalan peruskoululaisten kiinnostus- ja harrastustutkimuksessa esiintulleisiin tarpeisiin	33
8.4.2 Yrittäjyyteen kasvattaminen.....	38
8.4.3 Sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen paikallisesti	38
8.4.4 Matkailullinen ja imagollinen merkitys	39
8.4.5 Työllistävät vaikutukset	40
8.5 Asiakastavoitteet ja markkinointi.....	40
8.6 Toimintaorganisaatio.....	42
8.7 Henkilöstön toimenkuvat	42
8.8 Kouluyhteistyö, verkottuminen ja rahoitus	43

9 TILANNEKATSAUS TOIMINTAAN VUODEN 2006 LOPULLA	45
10 TEKEMÄLLÄ OPPIMISEN KESKUS TOIMII.....	46
LÄHTEET	50

KUVIO 1. Yrittäjyyden muodot.....	9
-----------------------------------	---

KUVIO 2. Oppimisteorioiden tasot.....	13
---------------------------------------	----

TAULUKKO 1. Opettajien näkemys siitä, mitä yrittäjyyskasvatus on.....	21
---	----

KUVA 1. Hei me siivotaan!.....	27
--------------------------------	----

KUVA 2. Kuokkalan koululaisia Korpelan miljöössä.....	28
---	----

KUVA 3. Survo-Korpelan navetta ja navetan ylinen.....	29
---	----

KUVA 4. Sulo ja Siiri lomilla.....	30
------------------------------------	----

KUVA 5. Seppä syntyessään.....	31
--------------------------------	----

KUVA 6. Survon Kartano.....	32
-----------------------------	----

KUVA 7. Hevostelua Survo-Korpelan tiluksilla.....	33
---	----

KUVA 8. KattiMatti saaliinjaolla.....	34
---------------------------------------	----

KUVA 9. Porukalla tekemisen meininki.....	35
---	----

KUVA 10. Yhdessä on hauskeempaa.....	36
--------------------------------------	----

KUVA 11. Ritarikoulu on saapunut Korpelaan.....	37
---	----

KUVA 12. Miehet ne tykkää leipoa.....	39
---------------------------------------	----

KUVA 13. Kukko Kiljunen.....	49
------------------------------	----

KUVA 14. Tyttöpaketti.....	41
----------------------------	----

KUVA 15. Harrastajien kohtaaminen.....	42
--	----

KUVA 16. Vähänks jännittää!.....	43
----------------------------------	----

KUVA 17. Villaa karstaamassa.....	45
-----------------------------------	----

KUVA 18. Meillä menee lujaa!.....	46
-----------------------------------	----

1 HANKKEEN TAUSTAA

Aihevalinta tähän kehittämistehtävään oli minulle helppo ja sen valmistelu alkoi jo vuonna 2004 Jyvässeudun 4H-yhdistyksen toimeksiannosta. Yrittäjyys on ollut vaikuttava osa elämäni läpi lapsuuteni, nuoruuteni, opiskeluaikojeni ja työelämävaiheeni. Yrittäjyyskasvatus sen sijaan on vahvistunut opettajuuteni punaiseksi langaksi pedagogisen pätevytymisprosessini myötä. Olen työskennellyt yrittäjyyskasvatuksen parissa parisen vuotta ymmärtämättä sen pedagogista viitekehystä ja syvällisempää merkitystä nykyisessä koulujärjestelmässä. Opintojeni myötä ymmärrys on syntynyt ja vahvistunut siinä määrin, että voin pitää yrittäjyyskasvatusta tulevaisuuteni työkenttänä, toiminpa sitten perinteisessä opettajan tehtävässä, projektityössä, liike-elämän tai järjestötoiminnan palveluksessa.

Huomattavaa tätä työtä lukiessa on, että lähestymistapana tässä kehittämistehtävässä on ennen kaikkea peruskouluikäisten lasten kasvattaminen yrittäjyyteen. Tekemällä Oppimisen Keskus kasvattaa kyllä ns. sivutuotteena myös nuoria, opiskelijoita ja työharjoittelijoita yrittäjyyteen ja sen opettamiseen. Kouluikäiset lapset ovat kuitenkin se ensisijainen kohderyhmä Tekemällä Oppimisen Keskuksen palveluille, joten perehtyminen heidän maailmaansa; oppimiseen, kiinnostuksen kohteisiin, kulttuuriin, ympäristötekijöihin sekä heihin kohdistuviin yhteiskunnallisiin vaatimuksiin on tässä tapauksessa ensisijaista.

Peruskouluikäisten yrittäjyyskasvatus on huomattavasti uudempi ilmiö kuin toisen asteen ja sitä ylempään asteen opiskelijoiden tutustuttaminen, perehdyttäminen ja kannustaminen yrittäjyyteen. Yrittäjyyskasvatuksen tohtori Liisa Remes on uraauurtava tutkija lasten yrittäjyyskasvatuksen sektorilla ja väitellyt juuri yrittäjyyskasvatuksesta. Hän on mukana asiantuntijaryhmässä, jonka tehtävä on kehittää Tekemällä Oppimisen Keskuksen toimintaa ja valvoa sitä. Siksi olen valinnut tämän työn pohjaksi runsaasti materiaalia hänen tutkimuksellisesta tuotannostaan.

Tämän kehittämistehtävän konkreettinen työstäminen on aloitettu jo vuonna 2004, joten käsillä on prosessikuvaus vuodesta 2004 tähän hetkeen alkuvuonna 2007. Kyseisen prosessin voidaan katsoa pannun vireille vuonna 2002 Jyvässeudun 4H-

yhdistyksen toiminnanjohtajan Timo Hämäläisen visioinnista ja elävän tällä hänen lisäksi nykyisen projektikoordinaattorin Mari Hastin hoivassa. Tekemällä Oppimisen Keskus on siis sittemmin konkreettisesti syntynyt ja se elää sekä voi hyvin Jyväskylässä Survo-Korpelan idyllisessä maalaismiljöössä keskellä Kuokkalan kerrostalo-asutusta.

1.1 Jyvässeudun 4H-yhdistys toimeksiantajana

Tekemällä oppiminen on valtakunnallisestikin 4H-järjestön ylläpitämä kasvatustraditio, jonka juuret ovat yhteisöllisessä toiminnanteoreettisessa kasvatustajattelussa (Dewey 1957). Erilaiset lapsi- ja nuorisokasvatuksen toiminnat, kuten kerhot ja leirit ovat tarjonneet vuosikymmenien ajan tekemistä ja oppimisen tilaisuuksia, joiden arvoina on ollut ajattelun, elämysten ja kädentaitojen kehittäminen. Ympäristö ja luonto ovat läsnä 4H:n työ- ja yrittäjäyyskasvatuksessa.

4H-toiminta kiinnittää huomionsa lasten ja nuorten työtä koskeviin asenteisiin kannustamalla sisäiseen yrittäjäyteen ja ohjaamalla tekemisen tilaisuuksiin. Tekemällä Oppimisen Keskuksessa (jäljempänä lyhennettynä TOK) halutaan kehittää ajanmukaisia työ- ja yrittäjäyyskasvatuksen malleja, jotka rohkaisevat uudenlaisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen.

4H-järjestö on maailmanlaajuinen lasten ja nuorten yrittäjäyys- ja työkasvatusjärjestö. Maailmassa lasketaan toimivan 10 miljoonaa lasta ja nuorta 4H-toiminnassa. Suomessa 4H-järjestön piiriin kuuluu 70 000 lasta ja nuorta. Suomessa järjestö työllistää paikallisissa yhdistyksissä n. 400 vakituista työntekijää ja vuosittain n. 1 500 projekti- ja työllistämisvaroin työllistettyä henkilöä.

Jyvässeudun 4H-yhdistyksellä on ollut vireää toimintaa Jyväskylän maalaiskunnassa yhtäjaksoisesti vuodesta 1956. Viime vuosina toiminta on laajentunut myös Jyväskylän kaupunkiin ja syyskuussa 2002 yhdistyksen nimi muutettiin Jyväskylän maalaiskunnan 4H-yhdistyksestä Jyvässeudun 4H-yhdistykseksi. Vuosittain noin 450 6-28-vuotiasta lasta ja nuorta on mukana säännöllisessä toiminnassa sekä noin 500 osallistuu toimintaan satunnaisesti. Yhdistys järjestää lapsille ja nuorille kurssi-, kerho-, kilpailu-, leiri- ja retkitoimintaa sekä erilaisia perhetapahtumia.

Ydinajatuksena kaikessa toiminnassa on lasten ja nuorten yrittäjyys- ja työkasvatus. 4H-yhdistys työllistää vuosittain yhteensä noin 80 nuorta Jyväskylässä ja Jyväskylän maalaiskunnassa kotipalveluun ja kesätöihin. Se kannustaa lapsia ja nuoria yritteliäisyyteen ja aktiivisuuteen sekä tarjoaa nuorisolle mahdollisuutta tekemällä oppimiseen ja itsensä löytämiseen hyvien harrastusten kautta.

Tekemällä oppimisen keskukselta (TOK) on tehty yrittäjyyskasvatuksellisesti tutkimuksellinen esiselvitys vuonna 2004 (Käyhkö 2004), jonka perusteella voidaan katsoa valtakunnallisten yrittäjyyskasvatuksellisten tavoitteiden vaativan Jyvässeudulle uudenlaista toteuttamistapaa ja oppimisympäristöä. Yhteistyössä esimerkiksi Kuokkalan ja keskusta-alueen koulujen kanssa olemme kehittäneet TOK:n toimintamallia ja luoneet pohjan ottaa TOK-yhteistyö mukaan alueellisiin opetussuunnitelmiin. Lisätietoa 4H-järjestöstä saa www-sivuilta www.4h.fi.

1.2 Yrittäjyyskasvatus ja 4H

Yrittäjyyskasvatuksellisessa opetussuunnitelmassa korostetaan lasten osallistuvuutta ja aktiivisuutta. Yrittäjyyskasvatukseen kuuluu uuden tuottaminen ja luominen yhdessä toisten kanssa. Tällaiset toiminnot koetaan mielekkäinä ja sen vuoksi lapset ja nuoret oppivat suuntaamaan aktiivisuuttaan ympäristöihin, joilla on myönteinen vaikutus heidän arkeensa. 4H-oppimisympäristöt kasvattavat lapsia ja nuoria osallisuuteen ja tätä kautta myönteisiin arjen aktiviteetteihin. Ympäristöllä on tärkeä merkitys lapsen ja nuoren valinnoille, jotka puolestaan pitkälle määrittävät myös hänen tulevaisuutensa suunnan. Työ- ja yrittäjyyskasvatuksella voidaan nähdä olevan kaupunkikasvatustyöympäristöissä sekä ongelmia ratkova että ennaltaehkäisevä luonne. . (TOK-hankesuunnitelma 2006.)

Työelämässä tarvittavien asenteiden tukeminen on työ- ja yrittäjyyskasvatusta. Toisen palveluksessa työskenneltäessä tarvittavat asenteet ovat nykyisin hyvin samankaltaisia kuin yrittäjyydessä tarvittavia asenteet. Tämä sisäinen yrittäjyys katsotaan kovaksikin valttikortiksi työmarkkinoilla. Myös ongelmanratkaisukyky, luovuus, rohkeus, kokeilunhalu, uskallus sekä vastuullisuus ovat arvostettuja työnteon piirteitä, puhutaan siten perinteisestä palkkatyöstä tai yrittäjyydestä, johon ne ovat aina kuuluneet. Isoissa-

kin yrityksissä tunnetaan jatkuvaa tarvetta, uusiutumishaasteet ja tuottavuuden kohottaminen tavoitteina, saada organisaatio toimimaan pienyrittäjämäisellä luovuudella, joustavuudella ja uutteruudella. Julkisella sektorilla tulosjohtamisen malli leviää nopeasti. Uuteen johtamismalliin ei voida kuitenkaan siirtyä vain määräämällä tai julistamalla, vaan siihen on kasvettava oppimalla. Ja juuri näitä yrittäjyyden ominaisuuksia ja toimintamalleja on 4H-ideologian avulla opetettu Jyvässeudullakin lapsille ja nuorille jo puolen vuosikymmenen ajan

1.3 Tekemällä Oppimisen Keskus projektina

Ajatus uudeltaisesta yrittäjyyskasvatuksellisesta oppimisympäristöstä virisi Jyvässeudun 4H-yhdistyksessä alun perin jo vuonna 2002. Vuosien 2003-2004 aikana tehtiin Tekemällä oppimisen keskukselta esiselvitys, jonka perusteella voitiin katsoa valtakunnallistenkin yrittäjyyskasvatuksellisten tavoitteiden vaativan Jyvässeudulle uudenlaista toteuttamistapaa ja oppimisympäristöä.

Syksyllä 2004 esiselvitys-vaiheen päättymistä seurasi jatkoselvitys, jonka yhtenä tavoitteena oli tutkia mahdollisuudet perustaa TOK Kuokkalan Survo-Korpelan tilalle. Selvityksessä tutkittiin Kuokkalan alueen koulutuksellisia ja sosiaalisia tarpeita. TOK:n perustamisen lähtökohtia ja seurauksia analysoitiin ensisijaisesti peruskouluikäisten lasten ja nuorten kannalta mutta myös aikuisten tarpeiden ja viihtyvyyden kannalta.

Jatkoselvityksen tavoitteena oli myös yhteistyöverkostojen luominen sekä eri rahoituskanavien tutkiminen. Myös TOK:n liikeidea vaati kristallisoitua ja konkreettista pohjaa käynnistystyölle. Jatkoselvityksen tukena on toiminut nuorisotyön asiantuntijoista koostuva seitsenhenkkinen ohjausryhmä, joka on kokoontunut kerran kuukaudessa kartoittamaan hankkeen tilannetta ja ideoimaan tulevaa.

2 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSKASVATUS

Tämän hetken postmodernissa informaatioyhteiskunnassa eletään ennakoimattoman kaaoksen keskellä. Organisaatorajat murtuvat, yritykset yhdistävät osaamistaan ja rakentavat palveluja, projekteja ja tuotteita siten, että niiden tuottajina on samanaikaisesti useita yrityksiä. Yhä suurempi osa yrityksen toiminnasta perustuu hyvään tilannetaajuun ja nopeaan reagointikykyyn. Muuttuva elinkeinorakenne ja toimintaympäristö luovat uuden näkökulman tulevaisuuden työnteolla. Yrittäjyyden merkitys on korostunut yhteiskunnassa ja yrittäjyyskasvatuksesta onkin tullut tärkeä kehittämisaikala koulu- kun järjestömaailmassakin.

Yrittäjyyden logiikka perustuu inhimillisen hyvinvoinnin merkityksen korostamiseen sekä ihmisen oikeuteen saada toimia omaa ja toisen hyvinvointia palvellen. Tämä on yksi syy, miksi yrittäjyyttä pyydetään avuksi tämän hetkisten, hyvin monenlaisien ja monilla aloilla esiintyvien ongelmien ratkaisijaksi. Yrittäjyys voi vastata tähän sen monissa muodoissaan, ulkoisen yrittäjän työnä, organisaation sisällä toimivien yritteliäiden toimintamuotojen omaksuneiden ihmisten toimintana tai uutta luovien ihmisten yritteliäänä vastauksena esiintyneisiin pulmiin. Nämä tuottavat yrittäjyydelle ominaiset uutta luovat ratkaisut ja innovaatiot yhteiskuntaan. (Akateeminen yrittäjäkoulu 2000-2007.)

Yrittäjyyskasvatus on noussut kasvatukselliseksi tarpeeksi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana (esim. Gibb 1992; Kyrö 2001). Koko sen olemassaoloajan on etsitty vastausta kysymykseen, mitä se on. Keskeiseksi kysymykseksi nousee, tarkoitetaanko yrittäjyyskasvatuksella yrittäjyyden tietojen ja taitojen opettamista vai yritteliään toimintatavan omaksumiseen tarkoitettujen oppimisympäristöjen luomista.

Koirasen ja Peltosen (1995, 9) mukaan yrittäjyyden kaksi keskeisintä ominaispiirrettä ovat:

- yrittäjyys on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan
- yrittäjyys on tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista

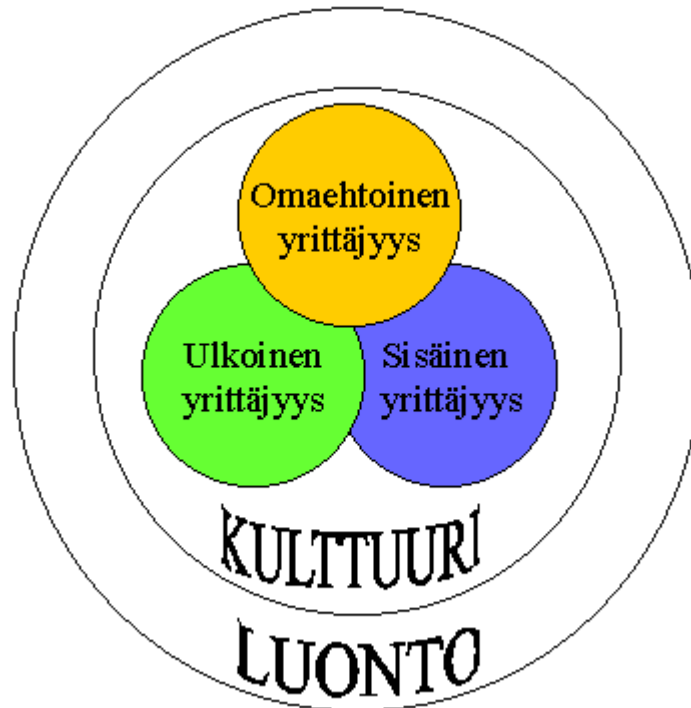
2.1 Yrittäjyyskäsitteen historiaa

Yrittäjyys on saanut kulttuurihistoriallisesti pari vuosisataa taaksepäin tarkasteltuna kolme muotoa, jotka ovat omaehtoinen, ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys (Kyrö 1997). Näistä omaehtoinen yrittäjyys on se yksilön inhimillinen toimintatapa, joka nousee esiin vapaassa toimintaympäristössä. Se saa erilaisia muotoja sen mukaan, miten aikakauden ideologiset ratkaisut sallivat sen sijoittua ja ilmetä. Koska moderni aika on korostanut materiaalisuutta ja tehokkuutta, se on tuottanut omaehtoisesta yrittäjyydestä ulkoisen yrittäjyyden muodon. Pienen tai keskisuuren yrityksen omistajana toimiminen tuli hyväksyttäväksi ja palveli yleistä ajattelutapaa. Toisaalta se oli avoin mahdollisin toimintaympäristö, johon yrittäjyys ilmiönä saattoi asettua.

Sisäinen yrittäjyys muotoutui modernin ajan jo tultua kriisiin ajassa, jossa alkoi esiintyä keskustelua modernin ajan tehokkuuden tuottamista seurauksista. Näitä olivat muiden muassa työttömyys, työyhteisöissä esiintyvät ihmissuhdeongelmat, luonnon raaka-ainevarojen hupeneminen ja luonnon saastuminen. Tässä ajassa modernille ajalle tyypilliset suuret organisaatiot huomasivat yritteliään hengen oivaksi tavaksi uudistaa työyhteisöjä ja sitä kautta lisätä niiden tuottavuutta. Syntyi uusi yrittäjyyden muoto sisäinen yrittäjyys. Tämä on perusolemukseltaan kollektiivinen ilmiö. (emt. 1997) (Remes 2001.)

Maritta Kivelän (Parikka 1997, 65) mielestä selvä käänne yrittäjyyden tiedostamisessa nykymallisessa yhteiskunnassamme ja sen merkityksen kasvussa tapahtui vuonna 1993, jolloin taantuma syveni talouden lamaksi. Tuolloin alettiin puhua yrittäjyyden merkityksestä yhteiskuntamme rakennemuutoksessa. Elinkeino- ja työelämää kehittävät tahot aloittivat yrittäjyyden edistämistoimet. Yksi ehkä merkittävimmistä yhteistyötoimenpiteistä oli Kivelän mukaan ”Yrittäjyyden vuosikymmen 1995-2005” – hanke. Useiden tutkimusten mukaan yrittäjyyteen suhtautuminen oli kielteisintä 70-luvun puolivälissä. On tarvittu paljon yhteiskunnallista ponnistelua ja laaja-mittaista päätöksentekoa, että on päästy tämän päivän tasolle yrittäjyyden arvostamisessa.

2.2 Yrittäjyyden muodot

KUVIO 1. Yrittäjyyden muodot (Kyrö 1997).

Ajatus yrittäjyyteen kasvamisesta saa koulun oppimistoiminnan järjestelyissä mielenkiintoisia piirteitä. Yrittäjyyttä voidaan tarkastella kokonaisuutena kolmen muodon vallitessa tai yhden kolmesta ollessa tarkastelun keskiössä. Yrittäjyyskasvatukselle ja yrittäjämäiselle pedagogiikalle muodostuu eri tarkastelukulmien valinnan mukaan erilainen yleisilme. Ulkoisen yrittäjyyden ollessa tarkastelun keskiössä yrittäjämäinen pedagogiikka vastaa lähinnä business-tyyppistä kasvatusta, sisäisen yrittäjyyden yhteistoiminnallista yrittäjämäistä pedagogiikka ja omaehtoinen itsenäistä uutta luovaa seikkailua oppimisympäristöissä. Tässä yhteydessä esitetty kokonaisvaltainen yrittäjämäinen pedagogia asettaa yksittäisen oppijan toiminnan keskiöön, hyödyntää sosiaalista oppimiskontekstia toiminnassa ja tuottaa elinkeinon verrattavia kvalifikaatioita ulkoisen yrittäjyyden sisältöjen oppimisen muodossa. Lisäksi pedagogisia ratkaisuja mietittäessä on pyritty siihen, ettei yrittäjyyden ilmituloa ja muotoutumista tulevaisuudessa rajoitettaisi sosialisatioprosessin ahtaudella. (Remes 2001.)

Näyttää selvältä, että yrittäjyyskasvatus vaatii avoimen oppimisympäristön esille noustakseen. Tämä avoimuus tulisi ulottua kaikkiin yrittäjyyden muotoihin, joiden keskeisen sisällön Remes kiinnittää ajatukseen kokonaisvaltaisesta yrittäjyydestä, johon kuuluvat yksilö (omaehtoisuus), ryhmän vuorovaikutus (sisäinen) ja materiaalisuus (ulkoinen yrittäjyys). Kasvatuksen historiaa tarkastellessa nousee esiin havainto, ettei koululaitos ole perinteisesti ollut halukas kasvattamaan ihmisiä yrittäjyyteen. Perustelut sille löytyvät yhteiskunnasta, joka ei ole arvostanut yrittäjyyttä tehokkaana toimintana ja niinpä koulun ei ole ollut tarpeen painottaa yrittäjyyttä suosivia toiminnan piirteitä. Mikäli sen sijaan näemme yrittäjyyteen kasvamisen tärkeänä, yrittäjyyskasvatus tarvitsee toteutuakseen kahdentyyppistä kasvatuksellista sitoumusta. Toinen on yrittäjyyden ilmituloa pedagogisessa toiminnassa ja toinen yrittäjyyden olemuksen sisällyttämistä koulun rakenteisiin. (Remes 2001.)

2.3 Yrittäjyyskasvatus –miten tulisi toteuttaa

Opetussuunnitelmat on uudistettu ja ne antavat paljon mahdollisuuksia uudenlaiseen oppimiseen. Jokaisen oppilaan perusoikeus tulisi olla oppimisen perustan eli itsetuntemuksen, itsetunnon ja tulevaisuususkon vaaliminen. Koululainen viettää suurimman yhtäjaksoisen osan päivästäan kouluympäristössä. Onkin syytä miettiä, antavatko nykyisenmalliset, kovin tietopainotteiset kouluympäristöt riittävästi mahdollisuuksia ja virikkeitä itsensä toteuttamiseen, identiteetin muodostamiseen ja myönteisen minäkuvan luomiseen? Johannes Partasen mukaan yrittäjyyden ja elämässä menestymisen peruspiirteitä ovat mm. virheiden tekeminen, riskien ottaminen, sisäinen innostus ja pelon voittaminen. Tehokas yrittäjyyskasvatuksellinen toimintaympäristö antaa mahdollisuuden kokea nämä kaikki. Partanen jakaa oppimisen kolmeen periaatteeseen:

- ihminen rakentaa tietonsa itse (konstruktivismi)
- tieto on tilannesidonnaista
- tiedon omaksumiseen liittyvät vahvasti sosiaalisuus, yhteisöllisyys, yhteistyö ja toiminnallisuus (Partanen 2006).

Kouluun on kohdistettu jatkuvasti yksilön, työelämän ja yhteiskunnan tarpeilla perusteltuja kehittämishaasteita. Näitä ovat esimerkiksi itseohjautuvuuden, yhteistoiminnallisuuden, kestävän kehityksen, yrittäjyyden ja hyvien tapojen edistäminen. Opettajat ovat pyrkineet vastaamaan näihin haasteisiin sen syvällisemmin aihealueita pohtimatta. Alkuinnostuksen ja lyhyiden kokeilujen jälkeen yritykset ovat hiipuneet ja tyrehty-

neet useasti esimerkiksi oppilaiden muutosvastarintaan tai opettajien aikaresurssien puutteeseen. Syvällisempi syy voisi kuitenkin olla valmiiden määräysten vastaanottamispakko, jossa ei uusia aihealueita ole riittävästi valmisteltu opetettaviksi.

Yrittäjän toiminta on hyvin monipuolista. Pelkät kirjatiedot yrittämisestä eivät takaa sitä, että ihminen kykenee toimimaan yrittäjänä. Yrittäjänä toimimisessa on Matti Koirasen ja Pekka Ruohotien mukaan (2001) syvimmillään kyse on asenteista, uskomuksista ja mielenkiinnon suuntautumisesta. Heidän teoriansa mukaan, vain uskomukset ovat puhtaasti tiedollisia ja siten muutettavissa kognitiivisin menetelmin. Asenteet ja mielenkiinnon suuntautuminen opitaan toiminnassa, koska ne ovat tunne- ja toiminta-perusteisia. Koirasen ja Ruohotien teoria puhuu voimakkaasti ympäristön vaikutuksen puolesta yrittäjyyden omaksumisessa.

Asenteellisen valmiuden lisäksi yrittäjä tarvitsee taitoja. Taitavuus yrittäjyydessä on kuitenkin riippuvainen asenteesta. Koiranen ja Ruohotie kirjoittavat:

Yrittämiseen kuuluu olennaisena ihmisten ja tehtävien johtaminen. On osattava suunnitella ja organisoida, on kyettävä hallitsemaan konflikteja, on osattava ohjailla muita ihmisiä, on kyettävä tekemään päätöksiä ja on osattava koordinoita. Tähän peruslistaan voitaisiin liittää kyky luoda ja varmistaa resursseja, taito valvo suorituksia ja kyky hakeutua hyödyllisiin. Myös kyky ymmärtää yhteisöllistä toimintaa ja talouden realiteetteja ovat oivallista yleisvalmiutta sekä ulkoisena että sisäisenä yrittäjänä toimimiselle. (Koiranen & Ruohotie 2001, 105.)

Opetussuunnitelma ohjaa oppilaitoksen pedagogisia käytänteitä ja vaikuttaa sitä kautta siihen, missä määrin ja miten oppilaitos välittää tieto-taitoa opiskelijoille. Yrittäjyyden oppimispaikkojen kautta abstrakti yrittäjyyden käsite pyritään tuomaan näkyvään ja toiminnalliseen muotoon. Oppimisympäristöt viestittävät yrittäjyydestä toimintana ja niissä opitaan yrittäjyyttä. Yrittäjyyden tuotos voi olla tuote, palvelu, tiedollinen tuote tai virtuaalinen sisältö. Yrittäjyyden pedagogiikan ennakkoluuloton toteuttaminen oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä ulkopuolisen toimijan avustuksella mahdollistaa paitsi yrittäjyydessä tarvittavien asenteiden muodostumisen, myös uutta luovan oppimiskulttuurin oppilaitoksessa.

Opetussuunnitelmissa huomioidaan, että opettajan ja yhteistyötahojen edustajien toiminnallinen rooli ja tehtävä ovat yrittäjyyskasvatuksessa toisenlaiset kuin perinteises-

sä opetuksessa. Kaikkien opettajien tulisi kyetä ymmärtämään yrittäjyydelle luonteenomainen oppimistapahtuma perinteisestä koulukulttuurista poikkeavana. Vaarana on, että perinteinen kouluopetusmalli tukehduuttaa luovuutta ja ennakkoluulottomuutta vaativan yrittäjyyteen oppimisen. Joustavuus ja erilaisen toimintatavan arvostaminen luo parhaan alustan yrittäjyyden edistämiseksi oppilaitoksissa niin sisäisesti kuin ulkoisesti.

Opettajien pedagoginen laaja-alaisuus on tärkeä tekijä yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiselle. Osallisuus koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen toiminnassa edellyttää yhteiskunnan tuntemusta ja opettajan työn monipuolisena näkemistä. Kun yrittäjyyskasvatukseen lähdetään suunnittelemaan oppimisen tapoja ja yrittäjyyttä tukevia oppimisympäristöjä, opettaja voi käytännössä unohtaa perinteisen opettamisen roolin. Yrittäjyyden asenneperusta syntyy yrittäjyydelle luonteenomaisessa toiminnassa. Perinteinen opettaminen ei ole yrittäjyydelle luonteenomaista toimintaa, vaan yrittäjyyden asenneperustaa vahvistava tiedonmuodostusprosessi tapahtuu pitkälti oppijan itsensä ohjauksessa, vaikka se onkin vuorovaikutteinen prosessi. (Akateeminen yrittäjäkoulu 2000-2007.)

3 YRITTÄJYYDEN PEDAGOGIASTA

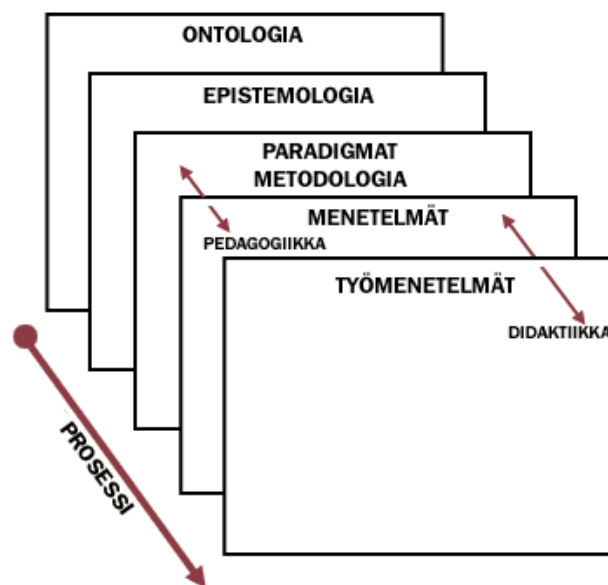
Kasvatustiedettä voidaan yhtä lailla, kuten mitä tahansa inhimillistä ilmiötä, tarkastella sen taustalla olevien ajatusten ja valintojen valossa. Kyrö (2001) kuvaa tätä tarkasteluprosessia seuraavasti:

Toiminnan tarkastelu rakentuu viidestä hierarkkisesta tasosta. Käsitteet toimijoista ja heidän suhteestaan ympäröivään todellisuuteen muodostavat syvimmit tasot, lähtökohdan kaikelle toiminnalle. Inhimillistä käyttäytymistä tutkivissa tieteissä, kuten kasvatustieteet ja yrittäjyys, näitä maailmaa ja ihmistä koskevia taustaoletuksia kutsutaan ontologisiksi ja epistemologisiksi lähtökohdiksi. Näihin lähtökohtiin nojaavat oppimisteoriat ovat organisoituneet paradigmoiksi, joka johtavat metodologisiin valintoihin ja edelleen menetelmiin. (Kyrö 2001.)

Yrittäjänä toimimisesta voidaan hankkia tietoa ainakin

- näkemällä
- kuulemalla
- olemalla vuorovaikutuksessa toiminnallisesti yrittäjän kanssa
- toimimalla yrittäjämäisesti tätä varten luodussa oppimisympäristössä. (Partanen 2006)

OPPIMISTEORIOIDEN TASOT

KUVIO 2. Oppimisteorioiden tasot (Kyrö 2000).

Kun Kyrö (2000) tarkasteli yrittäjyyden ja kasvatuksen yhteyttä, hän huomasi, että moderni aika loi kolme oppimiskäsitysparadigmaa, behaviorismin, kognitiivisen paradigman ja konstruktionismin. Mistään näistä ei löydy omaehtoiselle yrittäjyydelle ominaista ihmis- tai maailmankuvaa tai opetuksellisia menetelmiä.

Koiranen ja Peltonen (1995) ovat kirjassaan Yrittäjyyskasvatus tutkineet yrittäjyyden lähikäsitettä. Alakouluikäisten kannalta merkittäviä käsitteitä ovat aloitekyky, myönteinen työasenne, työhalu, määrätietoisuus, menestymishalu, vastuunkantaminen, vastuun kantaminen, halu ottaa riskejä, luovuus, kekseliäisyys sekä aktiivisuus. Voidaan

väittää, että jo alakoulun oppilasta voidaan ohjata yrittäjyyden suuntaan järjestämällä oppimistapahtuma sellaiseksi, että se palvelee tavoitteen toteutumista.

Hannu Linturin (Parikka 1997, 32) mukaan länsimaista koulutuskäytäntöä vallitsee modernin ajan luokkahuoneopetus. Siihen liittyy pedagoginen asenne, jonka mukaan luokkahuone, oppitunti ja oppikirja ovat valmiiksi annettuja ja riidattomia. Paradigma perustuu McGregorin X-teorian pohjalle rakentuvaan tayloristiseen malliin, jossa oletetaan opettaja tietoa jakavaksi sekä sen vastaanottamista valvovaksi auktoriteetiksi ja opiskelija tiedon passiiviseksi vastaanottajaksi. Opetustapa johtaa valmiin koulutusmateriaalin muistamis- ja palauttamistoimintaa. Tämä modernin ajan tapa tuottaa oppimista on väistymässä. Tilalle virtaa uusia käsityksiä oppimisesta ja uusia tapoja organisoida oppimista.

Postmoderni eli jälkitraditionaalinen aika on limittymässä modernin päälle. Linturi väittää, että modernin ihmisen on yhtä vaikea kokea postmodernia arvokkaana kuin postmodernin ihmisen on tuntea modernia mielenkiintoisena. Postmoderniin koulutukseen siirtyminen ei riitä tekemään ihmistä onnelliseksi. Seurauksena voi olla se, mitä Thomas Ziehe kutsuu kulttuuriseksi egosentrismiksi. Kenelle ei olisi tuttua se, että murrosiässä oleva nuori ei halua nähdä, kuulla, kokea eikä ylipäättään osallistua mihinkään, mikä ei tue hänen omia käsityksiään omasta identiteetistään. Nuori hahmottaa maailman itsestään, eikä helposti pääse itsensä ympärillä olevan kehän ulkopuolelle. Linturin mukaan kulttuuri-ilmiön ongelmia ei poisteta parantamalla oppimisympäristöä tai lisäämällä läheisyyttä ja yhteisöllisyyttä opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Tämä on tärkeä tosiasia huomioon otettavaksi, kun suunnitellaan uusia oppimisympäristöjä. Mitä vanhempaan ikäluokkaan lapsissa siirrytään, sitä haasteellisempaa on rajojen ja muurien murtaminen oppimisessa.

Parikan (1997) teoksessa Ziehe tarjoaa intiimiyden sijasta vierautta. nykymaailmassa tarvitaan impulsseja, jotka vastustavat kulttuurisen egosentrismen vahvistamaa liian aikaista identiteetin sulkeutumista. Ennen oli ongelmana oppilaiden tietämättömyys asioista, josta ei ole enää pelkoa. Ongelmaksi onkin muodostunut se, että monet oppilaat tuntuvat jo tietävän valmiiksi kaiken ja ovat haluttomia muuttamaan käsityksiään. Tony Dunderfelt näkee, että lapsi alkaa kyseenalaistaa asioita ja auktoriteetteja jo yhdeksänvuotiaasta (Dunderfelt 1997, 45). Ziehe tuntuu tuumivan, että moisessa kaikki-

voipaisuudessa olisi parempi, jos edes opettaja malttaisi olla pureksimatta opittavaa liian valmiiksi.

Elämme yrittäjyyden vahvaa vuosikymmentä. Yrittäjyyskasvatus, joka käynnistyi valtiiovallan, kuntien ja yrittäjäorganisaatioiden henkisten ja aineellisten resurssien tukeamana reilu vuosikymmen sitten, näyttää entistä elinvoimaisemmalta. Sen perustana ovat eri intressiryhmien tekemät sekä liiketaloustieteelliset että kasvatustieteelliset määrittelyt. Yrittäjyyskasvatus painottuu perustehtävästä riippuen seuraavien käsitteiden ja kysymysten ympärille:

1. Yksilön persoonallisuuden kehittäminen eli yrittäjyyskasvatuksen ihmiskäsitys. Millainen on yksilö, joka toimii yrittävästi tai sisäisten yrittäjyyden periaatteiden mukaan koulussa, vapaa-aikaan ja aikanaan toisen palveluksessa ja mahdollisesti yrittäjänä?
2. Yrittäjämäinen oppiminen ja opetus eli yrittäjyyskasvatuksen oppimiskäsitys. Millaiset opetussisällöt, oppimateriaalit, opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt tukevat kasvua yrittäjyyteen?
3. Myönteinen asenneilmapiirin luominen. Miten koulutuksessa luodaan myönteinen asenne yrittäjyyttä kohtaan?
4. Sisäinen yrittäjyys. Millaista on yrittäjämäinen toiminta toisen palveluksessa tai omassa yrityksessä?
5. Ulkoinen yrittäjyys. Mitkä ovat yrittäjän ominaisuudet ja toimintamallit? Miten yritys perustetaan ja miten se toimii?

Eri oppimisteorioita on lähdetty vertaamaan yrittäjyyskasvatuksen teemakenttään toistaiseksi harvakseltaan. Oppimisteoriat voidaan jäsentää Kyrön (2001) mukaan ontologiaan eli ihmis- ja todellisuuskäsityksiin, epistemologiaan eli tietokäsitykseen, metodologiaan eli paradigmaan, menetelmään eli pedagogiikkaan sekä työmenetelmään eli didaktiikkaan. (Kyrö 2001, 97.) Kyrön teoriaa voidaan tarkastella kahdesta eri suunnasta. Ensimmäinen näistä tuottaa tarkastelun, minkälaisia syvempiä asenteita ja valmiuksia tietty didaktiikka saa aikaiseksi oppijan sisäistämässä prosesseissa. Tällöin voidaan esimerkiksi määritellä, mitkä oppimisen tavat kehittävät yrittäjämäistä asennetta opiskelussa. Toisen tavan avulla, tietämällä tavoitteen mukaisen ihmiskuvan, voi luoda tietoisesti didaktiikkaa, joka aktivoi oppijassa tietynlaisia toiminnan piirteitä.

Liisa Remes on käyttänyt Kyrön luomaa jäsenystä kehitellessään yrittäjyyden pedagogiikkaa. Asennekasvatus tapahtuu hänen mukaansa ihmis- ja tietokäsityksen tietoisuuden pohtimisen myötä. Asenteellinen valmius yrittäjyyteen saavutetaan sellaisia pedagogisia järjestelyjä käyttämällä, joissa toiminta perustetaan itseään ja ympäristöä arvostavan, luovan, valitsevan ja tuotteliaan ihmiskäsityksen varaan.

Yrittäjyyden ihmis- ja todellisuuskäsitykset perustuvat yrittäjyydestä tehtyihin piirre-teorioihin. Näitä on tutkimuksissaan yksin ja yhdessä muiden tutkijoiden kanssa kehitellyt edelleen professori Matti Koironen (1995). Hänen mukaansa yrittäjän toimintaa kuvaavat parhaiten seuraavat käsitteet: aloitekyky, myönteinen työasenne, työhalu, määrätietoisuus, menestymishalu, vastuun kantaminen, halu ottaa riskejä, luovuus, kekseliäisyys ja aktiivisuus. (Koironen & Peltonen 1995, 26.)

Yrittäjyyden pedagogiikan on tähdättävä siihen, että edellä kuvatut inhimilliset luonteen piirteet aktivoituvat oppimistapahtumassa, jotta asennekasvu yrittäjyyteen on mahdollinen. Remes on oppimistilanteiden observoinnilla jäsentänyt yrittäjyyden pedagogiikan ihmiskäsityksen edellyttämät piirteet jäsentymään seuraavasti:

1. ongelman tai toimintatarpeen hahmottaminen,
2. itseohjautuvuus ja luovuus,
3. ainutkertaisuuden arvostaminen ja riskinotto,
4. vastuullisuus ja palautteen kerääminen ja arviointi sekä oppimishistorian mentaalinen ja/kirjallinen dokumentaatio. (Remes 2003a.)

Pedagogiikkana nämä näkyvät oppijan tai oppijaryhmän

1. todellisten toimintatarpeiden etsimisenä ja määrittämisenä
2. ideointina
3. valintojen tekemisenä
4. riskin kartoittamisena ja mahdollisena palautumisena kohtaan 2.
5. päätöksen tekemisenä
6. palvelun tai tuotteen valmistamisena sekä arviointina. (Remes 2003a.)

Edellä kuvatut piirteet aktivoituvat oppimisprosessissa nimenomaan edellä kuvatussa järjestyksessä.

Tietokäsityksenä yrittäjyys tarkoittaa, että yrittäjyydessä tieto muodostuu toiminnassa. Pedagogiikkana tämä tarkoittaa toimintaa, jossa oppija tai oppijaryhmä määrittää oppimisen lähtökohdat havainnoimalla toimimisen tarpeita ja sitoutumalla niiden ratkaisemiseen. Oppimisprosessi etenee lähtökohtaisen oppimistarpeen määrittämisen jälkeen siten, että oppija tai oppijaryhmä käynnistää ratkaisuprosessin, jossa ideoidaan, tehdään valintoja ja päätöksiä, muutetaan tarvittaessa toimimisen tapaa tai sisältöä ja valmistetaan tuote arvioitavaksi valikoituneelle (asiakas)kohderyhmälle. (Remes 2003a.)

Yrittäjyyteen kuuluu olennaisena osana palvelun tai tuotteen valmistaminen ja myyminen tai tuotteen tai palvelun ostaminen ja edelleen myyminen. Pedagogisesti opettavaisin voisi olla toiminnan muoto, jossa lapsi itse kehittää ja valmistaa tuotteen tai palvelun myydäkseen sen sitten eteenpäin. Aikuisille on runsaasti tarjolla työpajavaihtoehtoja ja näkisin, että myös lapsille työpajat toimisivat virikkeellisinä ja kannustavina toimintaympäristöinä yrittäjyyteen kasvamisessa.

4 KOKEMUKSIA TYÖPAJAKOKEILUSTA

Liisa Remes on tehnyt havaintoja yrittäjyyskasvatuksellisesta työpajakokeilusta kyläkoululla. Yrittäjämäisen toiminnan perusta on ongelmanratkaisussa. Resursseja ovat oppijan aikaisempi osaaminen ja sen uudelleen jäsentäminen ongelmanratkaisussa. Muita resursseja ovat toiset ihmiset ja heidän osaamisensa sekä sen uudelleen jäsentäminen. Se on siis aikaisemmin opitun soveltamista. Näin se voi olla soveltava tiedonkäsityksen väline kasvatuksellisessa organisaatio-orientaatioissa opitulle. Materiaaliset resurssit ovat samalla periaatteella varustettuna käytössä. Opetuskokeilussaan Remes järjesti erilaiset teemat ongelmiksi, jotka sijoitettiin työpajoihin. Työpajoissa oli materiaalit ja ohjaajat. Oppijien tehtävä oli luoda avoimessa toimintaympäristössä uusia ratkaisuja muodostuneeseen toiminnan tarpeeseen tai ongelmaan. (Remes 2002.)

Tämä havainnoinnin kautta saadun tiedon liittäminen aikaisempaan teoriaan tuottaa kokonaiskäsityksen yrittäjyyskasvatuksen latentista olemuksesta pedagogisessa toimintatehtävässään. Sen tasot ovat yksilö, ryhmä ja materiaalit, joilla on yrittäjyyden kolmen muodon olemus. Yrittäjyyden muodot ovat omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Huomiot, jotka on saatu oppilaiden työpajatoimintaa observoimalla, on ris-

tiintaulukoitu (esitys myöhempanä, taulukko 1) yrittäjyyttä määrittävien periaatteiden kanssa. Tästä muodostuu käsitys siitä, mitä on kokonaisvaltainen yrittäjyyskasvatusta pedagogisena toimintatehtävänä.

4.1 Yrittäjyyskasvatuksen yksilötaso – latentti omaehtoinen yrittäjyys

Remes havainnoi oppilaan saapuessa työpajaan, joka jollain lailla on herättänyt hänen mielenkiintonsa, että hän tuntee vapautta ryhtyä tuottamaan jotakin, samalla kun hänen luovuutensa on vapaasti hyödynnettävissä toiminnassa. Tilanne herättää hänen itseohjautuvuuspyrkimyksensä. Yrittäjyyteen liittyy henkilökohtaisella tasolla voimakas "intention ja tradition" -prosessi, johon liittyy reflektointi. Tällä havainnolla saatetaan olla merkitystä metodologisten ratkaisujen suhteen.

Kun yksilö käsitetään ainutkertaiseksi olennoksi samoin kuin materiaalit ja niiden käyttäytyminen valmistusprosessissa, oppilas joutuu ottamaan riskejä tilanteen tarjotessa monentyyppisiä uusia ja odottamattomia mahdollisuuksia toiminnan etenemisessä. Miettiessään, millaisia materiaalit ovat ja miten niitä käsittelee, oppilas on keskellä monentasoista ongelmanratkaisuprosessia. Hän tietää kuitenkin, että ohjaaja auttaa häntä pyydettyään. Niinpä hän tuntee turvallisuutta, vaikka riski epäonnistumiseen on olemassa. Toisaalta mikäli hän epäonnistuu, hänellä on mahdollisuus yrittää ratkaisua siihen tietoon perustuen, joka on kokeneemmalla ihmisellä, ohjaajalla. Toisaalta näyttää siltä, että työpajoissa työskentely hälventää eroa onnistumisen ja epäonnistumisen välillä ja toimintatehtävä saa vapaamman kokeilevan oppimisen luonteen. Näin ollen yrittäjyyden henkilökohtaisen tason aktivoituminen pedagogisessa toiminnassa, joka määrittyy ainutkertaisuuden ja riskinoton idean kanssa, valmistaa oppilasta yrittäjämäisen oppimisprosessin joustavaan päätöksen tekoon.

Toiminnan edetessä oppilas tuntee henkilökohtaisen vastuun oppimisestaan sitä voimakkaampana, mitä pidemmälle työskentely pajassa etenee. Tätä on selitetty psykologian teorioissa ja varsinkin niiden humanistisissa suuntauksissa (esim. Piaget lapsen ja Rogers aikuisen toiminnassa) inhimillisellä ajatteluprosessilla, joka viriää vapauden, oma-aloitteisuuden ja vastuullisuuden yhteisvaikutuksesta toiminnassa ja jolla on yhteytensä moraalien kehittymiseen. Samalla, kun oppilas onnistuu tuottamaan itse suunnitteleman tuotteen, hänen yrittäjämäinen minäkuvansa saa uusia piirteitä. Osan

näistä oppilas tunnistaa ja voi kertoa sitä kysyttäessä, mutta osa jää aina tiedostamattomaksi reserviksi, joka on käytettävissä uusissa samantyyppisissä yrittäjyyttä edistävissä oppimistilanteissa. (vrt. Korpinen, useat minäkuvaan liittyvät tutkimukset, esim. 1996.)

4.2 Yrittäjyyskasvatuksen vuorovaikutustaso – latentti sisäinen yrittäjyys

Kun työpajatyöskentelyä tarkastelee ryhmän toiminnan näkökulmasta, näkee heti, että yrittäjämäinen työskentely on luonteeltaan hyvin vuorovaikutteinen ilmiö. Näyttää siltä, että kun lapset saavat toimia avoimessa ja vapaassa vuorovaikutussuhteessa keskenään ja ohjaajien kanssa, voi yrittäjyyskasvatus kehittää ihmisryhmien sosiaalista kompetenssia tehokkaalla ja kokonaisvaltaisella tavalla.

Tullessaan työpajaan lapset muodostavat tai ovat jo valintatilanteessa muodostaneet nopeasti erisuuruisia yhteistoiminnallisia ryhmiä. Ryhmä alkaa yhdessä miettiä, mitä he tuottaisivat työpajassa. Vaikka lapset tekevät pohdintatyötä ääneen ryhmissä, useimmiten he tekevät kukin oman tuotoksensa vaikka on niitäkin, jotka tekevät ryhmätyön. Suunnittelu näyttää alkavan materiaalien tarkastelulla ja sillä pohdinnalla, mitä niistä saisi syntymään. Tätä hetkeä määrittää ryhmän vapauden tunne yhdessä luovuuden kanssa ja nimitän työpajatoiminnan alkuvaihetta ryhmän kohdalla tavoitteellisen kommunikaation muodostumiseksi.

Kun ryhmän päätöksenteko kohtaa yrittäjyyden idean ihmisten ainutkertaisuudesta ja riskinottokyvystä, hahmottuu yrittäjämäisen oppimisprosessin seuraava vaihe ryhmän kohdalla erilaisten ihmisten kanssa kommunikoinnin opetteluksi. Voihan käydä, että vuorovaikutuksessa epäonnistutaan ihmisten erilaisuuden vuoksi ja tulee väärinkäsitys suhteessa ryhmän jäsenten väliseen vuorovaikutukseen. Ryhmässä voidaan myös epäonnistua päätöksenteossa, joka koskee materiaalien käsittelyä. Jos näin käy, oppilaat voivat aina yrittää toista tapaa kommunikoida niin, että väärinkäsitys oikenee. Kun kukaan aikuinen ei sotkeudu tähän, ei kukaan myöskään tunne tulleensa väärin kohdelluksi. Päinvastoin oppilaat oppivat olemaan vastuullisia vuorovaikutuksensa suhteen ja samalla huomaavat, miten selvitä erilaisten ihmisten kanssa vaihtelevissa tilanteissa.

Laatiessaan erilaisia tuotoksia tai ratkoessaan tehtäviä työpajoissa oppilaat tuntevat vastuullisuutta avoimessa toimintaympäristössä. Toimiessaan yhdessä oppilaat keskustelevalt keskenään toiminnan kohteesta. Tällaisen keskustelun avulla ryhmä oppii arvottamaan erilaisuutta ja hyväksymään toisten tapaa käsitellä materiaaleja, luoda niistä uutta ja jokaisen ainutkertaisella tavalla tuottamat erilaiset tuotokset. Työpaja-toimintaa määrittää etenkin erilaisuuden ihanne ja samankaltaisuuden välttäminen.

4.3 Yrittäjyyskasvatuksen materiaallinen taso – latentti ulkoinen yrittäjyys

Työpajassa tapahtuva materiaalien käsittely on helpoin observoida. Oppilaat ideoivat ja tekevät vapaasti valintoja silloin kun se heille sallitaan. Ainutkertaisuuden ja riskinoton määrittäessä materiaaleja, he suunniteltuaan tekevät päätöksiä, joissa he joutuvat reflektoimaan niiden valinnan onnistumista vastaisessa toiminnassa. Vastuullisuus tuottamisessa korostuu tehtävän valmistumisen yhteydessä. Tämä taso ja varsinkin sen viimeinen vastuullisuuden määrittämä tuotteen valmistumisen vaihe on se, millä tavallisesti arvioimme oppimista. Tämä huomio johtaa yrittäjyyskasvatuksen arvioinnin pohdintaan: " Miten löytää menetelmiä, joilla voidaan kuvata niitä ihmisten sisäisiä, toimintatehtävää ohjaavia piirteitä, jotka aktivoituvat yrittäjyyskasvatuksessa mutta joihin perinteisesti emme ole tottuneet kiinnittämään huomiota?". Osin tämä johtuu siitä tosiasiasta, että useat yrittäjyyden vaatimat oppimisen tarpeet ovat olleet opettajan vastuulla eikä niitä siten ole totuttu edes pohtimaan oppijan resursseina. Tällaisia ovat esimerkiksi opittavan ideointi ja oppimistavan valinta sekä työryhmän muodostaminen. Usein myös vuorovaikutus luokkahuonetilanteessa on valitettavasti liikaa opettajan säätelemä.

4.4 Yrittäjyyskasvatus pedagogisessa toimintatehtävässä

Liisa Remes kiteyttää tutkimuksensa tuloksia edeltävän havainnoinnin kautta saadun tiedon taulukkoon 1. Kokonaisvaltaisen yrittäjyyskasvatuksen olemusta voi lukea siitä ristiintaulukoinnin periaatteella. Toimintatehtävä etenee kullakin rivillä ja sarakkeella prosessinomaisesti vasemmalta oikealle ja ylhäältä alaspäin riippuen valitusta tarkastelutavasta.

TAULUKKO 1. Opettajien näkemys siitä, mitä yrittäjyyskasvatus on. (Remes 2001.)

Pedagoginen taso / Yrittäjyyspiirre	Vapaus Luovuus	Ainutkertaisuus Riskin otto	Vastuullisuus	Kokonaisvaltainen näkemys
Yksilö Latentti omaehtoinen yrittäjyys	Itseohjautuvuus	Henkilökohtaisten piirteiden ja luonteensa tunnistaminen	Yritteliään mi-näkuvan muo-toutuminen	Oppiminen on omakohtainen ja merkittävä kokemus
Ryhmä Latentti sisäinen yrittäjyys	Tavoitteellinen kommunikaatio	Kyky toimia erilaisten ihmisten kanssa	Ihmisten erityisyyden arvostaminen	Oppiminen on vuorovaikutteinen prosessi
Materiaalit Latentti ulkoinen yrittäjyys	Kyky luoda uusia tuoteideoita	Suunnittelutaidot	Tuottamistaidot	Kokonaisvaltainen tuotteen / tehtävän luomisprosessi
Yrittäjämäinen toimintatehtävä	Vapaus ideointiin Valinnat	Päätöksen teko	Tuottaminen	Elinikäinen oppiminen = Yrittäjyys

Yrittäjyyskolme muotoa, omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys sekä niiden kasvatukselliset vastineet yksilöllinen, yhteisöllinen ja materiaallinen osa-alue sisältyvät latenteina pedagogisen toimintatehtävän tasoille. Tavoitteena on, että ne siirtävät yrittäjyyttä koulun sosiaalistumisprosessissa tulevaisuuden voimavaroiksi. Oppiminen yrittäjyyskasvatuksessa on oppijan laaja-alaisia mahdollisuuksia kehittävä toimintatehtävä, jota määrittävät ensisijaisesti avoimuus, vapaus ja vastuullisuus. Ainakin teoriassa näyttää mahdolliselta, että yritteliällä oppimis- ja toimintatehtävällä voidaan saavuttaa tavoiteltu elinikäisen oppimisen toimintatapa inhimillisessä itsenäisessä oppimisessa, jossa ovat osallisena toiset ihmiset ja materiaallinen maailma.

Yrittäjyyskolme muotoa, omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys sekä niiden kasvatukselliset vastineet yksilöllinen, yhteisöllinen ja materiaallinen osa-alue sisältyvät latenteina pedagogisen toimintatehtävän tasoille. Tavoitteena on, että ne siirtävät yrittäjyyttä koulun sosiaalistumisprosessissa tulevaisuuden voimavaroiksi. Oppiminen yrittäjyyskasvatuksessa on oppijan laaja-alaisia mahdollisuuksia kehittävä toimintatehtävä, jota määrittävät ensisijaisesti avoimuus, vapaus ja vastuullisuus. Ainakin teoriassa näyttää mahdolliselta, että yritteliällä oppimis- ja toimintatehtävällä voidaan saavuttaa tavoiteltu elinikäisen oppimisen toimintatapa inhimillisessä itsenäisessä oppimisessa, jossa ovat osallisena toiset ihmiset ja materiaallinen maailma.

kasvatuksellisesti rakentamaan yritteliäästi toimintaan suhtautuvien ihmisten yhteiskuntaa. (Remes 2001.)

5 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN PELIKENTTÄ

Aikamme ratkaisua vaativia ongelmia ovat mm. työttömyys, erityisopetuksen lisääntyvä tarve, päihteiden käyttö ja sen mukanaan tuomat sosiaaliset ongelmat, luonnon kantokyvystä huolestuminen sekä erilaisten talousyksikköjen, kuten kuntien ongelmat. Omaa elämää tai yhteisön jäsentä koskeva vastuullinen ongelmanratkaisu on käytännössä omaehtoista yrittäjyyttä kuvaavaa toimintaa.

Yhteiskuntaan osallistuvuuden mahdollistavat yrittäjyyden oppimisympäristöt. Niiden luonne on sellainen, että oppijat luonnostaan alkavat etsiä toimimisen tarpeita ja yhteistyökumppaneita ympäristöstään. Verkostoituminen on yrittäjyyskasvatuksen avainalue. Yrittäjyyskasvatus lähtee nopeasti verkottamaan toimijoita sekä koulun sisällä että sen ulkopuolisten tahojen kanssa. Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan varsin usein yhteistyössä esimerkiksi yrittäjien kanssa. Tämä on miltei pakollista silloin, kun koulu ei ole vielä luonut koulun sisälle yrittäjyyskasvatuksen edellyttämiä toiminta- eli oppimisympäristöjä. Tällöin yrittäjät ja yritykset ovat luonnollinen tieto- taidon ja positiivisen yrittäjäasenteen jakaja yrittäjyyskasvatukselle.

Koulun yhteistyö on luottamusta herättävää silloin, kun lähtökohtana on kaikkien toimijoiden tasavertainen kunnioittaminen ja molemminpuolinen hyötynäkökulma.. Tasavertaisuus tarkoittaa käytännössä toisen toimintatavan tuntemista ja arvostamista. Yritysten kanssa tehtävän yhteistyön on hyödynnettävä sekä koulua että yritystä. Tämä edellytys auttaa sekä opettajia että yrittäjiä oppimaan tuntemaan toisiaan ja molempien toimintakulttuuria. Koulu ja yritys toimivat harvoin samalla 'aaltopituudella', vaan yhteistyötahojen on ponnisteltava sellaisen lopputuloksen saavuttamiseksi, että huomataan molemmille olevan yhteistyöstä konkreettista hyötyä. On muistettava kuunnella myös oppilaita ja heidän erityistarpeitaan, sillä näitä varten yhteistyö varsinaisesti on olemassa. (Akateeminen yrittäjäkoulu 2000-2007.) Kouluopetuksen ohella Suomessa toimii laaja verkosto yrittäjyyttä kehittäviä, markkinoivia, kouluttavia ja opastavia tahoja, joiden entistä tiiviimpi sitoutuminen ammatillisen kasvatuksen lisäksi myös lasten kasvatukselliseen yhteistyöhön olisi suotavaa.

6 YRITTÄJYYSKASVATUS KOULUISSAMME

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa ”osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys” -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

Tavoitteena on, että

- oppilas oppii ymmärtämään kouluyhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen merkitystä, toimintaa ja tarpeita yhteiskunnan toimivuuden näkökulmasta
- muodostamaan oman kriittisen mielipiteen erilaista asiantuntijuutta hyödyntäen
- osallistumaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja ottamaan vastuuta yhteisten asioiden hoidosta omassa kouluyhteisössä ja paikallisyhteisössä
- kohtaamaan ja käsittelemään muutoksia, epävarmuutta ja ristiriitoja sekä toimimaan yritteliäästi ja aloitteellisesti
- toimimaan innovatiivisesti ja pitkäjänteisesti päämäärän saavuttamiseksi sekä arvioimaan omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia
- tuntemaan työelämää ja yritystoimintaa sekä ymmärtämään näiden merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle.

Opetussuunnitelmakeskeiset sisällöt ovat:

- perustietoja kouluyhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen toiminnasta sekä työnjaosta
- demokratian merkitys yhteisössä ja yhteiskunnassa
- erilaisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja kansalaisyhteiskunnassa
- verkostoituminen oman ja yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi

- osallistuminen ja vaikuttaminen omassa koulussa ja elinympäristössä sekä oman toiminnan vaikuttavuuden arviointi
- yrittäjyys ja sen merkitys yhteiskunnalle, perustietoja yrittäjyydestä ammattina sekä työelämään tutustuminen. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004, 40.)

Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan useissa korkea- tai toisen asteen oppilaitoksissa. Sitä käsittelevä tieteellinen kirjoittaminen kuvaa Remeksen (2003) yrittäjyyden kokonaisuuden kannalta kriittiseltä vaikuttavan tutkimuksen mukaan usein kurssien määriä ja esittelee tapauksina mahdollisuuksia mallittaa oppimisen didaktiikkaa ja pedagogiikkaa. Itse yrittäjyyskasvatusta kuvataan oppiaineen tyyppisesti yliopistojen ja ammattilisten oppilaitosten kursseina ja kurssien oppiainesisältöinä. Yleisesti yrittäjyyskasvatusta toteutetaan siten, että opettamisessa keskitytään tarvittavien tietojen omaksumiseen tai pelkkiin liiketalouden perusteisiin. Sisäiseen yrittäjyyteen viitataan usein vain sisältöjen yhteydessä. Sekin määritellään palkkatyössä toimivan yritteliäänä asenteena työhön. Remeksen mukaan Gibb (2000) nimittää tätä käsitystä yrittäjyyskasvatuksesta know-what-tasoksi ja Kyrö (2000) didaktiikan sisällön tasoksi. Varsinainen tieto-taito (know-how) kuvaisi myös yrittäjyyskasvatuksen oppimisen tapoja. (Remes 2003, 90.)

Yrittäjäkurssit ja yrittäjyyteen tähtäävät muut opintojen määrä on kasvanut voimakkaasti eri tasojen oppilaitoksissa toiselta asteelta korkea-asteelle. Koironen ja Pohjansaari ovat painottaneet vuonna 1994 julkaisemassaan teoksessaan, että koulutusta pitäisi painottaa alkavan yrittäjän tyyppisimpiin ongelmiin; johtamisen, markkinoinnin, rahoituksen ja talouden teemoihin. Lisäksi heidän mielestään olisi kehitettävä luovuutta ja yrittäjyysasenteita. (Koironen & Pohjansaari 1994, 119.) Nämä samat aihepiirit ovat varmasti tänä päivänä toistakymmentä vuotta myöhemminkin avainalueita yrittäjyyden ammatillisessa opetuksessa.

Yrittäjyyden lähtökohta on yksilössä. Koulun roolin voidaan katsoa olevan yrittäjyyden mahdollistaminen ja siihen kannustaminen. Koulun opetussuunnittelun tavoitteena aktiivinen kansalainen, joka on kiinnostunut itsensä ja ympäristönsä hyvinvoinnista ja kykenee kantamaan vastuuta ongelman kokonaisvaltaisesta ratkaisemisesta. Yrittäminen tapahtuu aina yhteydessä toisiin ihmisiin. Se on sosiaalista, vuorovaikutteisuuteen tähtäävää ja verkottuvaa toimintaa. Muut ihmiset ovat yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnittelulle yhtä tärkeitä kuin oppija itse.

7 YRITTÄJYYSKASVATUS YHTEISKUNNASSAMME

Yrittäjyyskasvatukseen kehittämiseen ovat luoneet omat puitteensa Suomen hallitus, opetushallitus ja –ministeriö. Suomen yrittäjät on ollut aktiivisesti mukana peruskoulun ja lukion valtakunnallisten opetussuunnitelmien kehitystyössä. Opetussuunnitelma-pohjaiset vaatimukset yrittäjyyskasvatukseen toteuttamiselle eri kouluasteilla kasvavat koko ajan. Uusissa opetussuunnitelmissa yrittäjyys on aihekokonaisuus, joka on tullut sisällyttää vuodesta 2006 kaikkiin oppiaineisiin ja sen oletetaan myös näkyvän koulujen toiminnassa. Yrittäjyyskasvatukselle annetaan enenevässä määrin aikaa muun koulutyön ohessa. Toisesta kouluasteesta ylöspäin oppilaille tulee olla mahdollisuus valita yrittäjyysopintoja jopa 20 opintopisteeseen saakka. Kouluilla onkin nyt kova haaste suunnitella ja toteuttaa opetushallituksen linjaukset määräaikaan mennessä.

Suomen hallituksen tavoitteena on yritteliäs yhteiskunta. Yrittäjyydellä ja kansalaisvaikuttamisella on nykyisessä hallitusohjelmassa erityisasema. Hallituksen strategia-asiakirjassa vuodelta 2006 sanotaan:

Kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi lisätään yrittäjyyskasvatuksen ja koulutuksen keinoin. Opetusministeriön laatimat uudet linjaukset ja toimenpideohjelma on hyväksytty vuonna 2004 (OPM 4/04). Toimenpidelinjausten toteutus on käynnistynyt peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmia uudistettaessa ja yliopistojen sekä ammattikorkeakoulujen laatiessa yrittäjyysstrategioita. Yrittäjyyskasvatukseen toteuttamisesta vastaavat koulut ja oppilaitokset valtakunnallisten opetussuunnitelmien ja linjausten suuntaisesti. Jatkossa on haasteena kasvatustoiminnan vakiinnuttaminen ja sen kattavuuden parantaminen. Tavoitteena on sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden vahvistaminen kaikkien nuorten osalta.

Tulevaisuuden suuntaus on, että yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteiden painopiste on siirtymässä valtakunnalliselta tasolta paikalliselle tasolle. Koironen ja Peltonen (1995) ovat havainneet, että maassamme annetaan hyvin monenkirjavaa yrittäjyyskoulutusta. Heidän mielestään kirjavuudessa ei sinänsä ole mitään pahaa, päinvastoin. Yrittäjyyden ilmiöissä on niin monia erilaisia arvoja, tasoja, ulottuvuuksia, lajeja, toimintoja, tulkintoja, ettei kirjavuus ole välttämättä haitaksi. Tutkimus ei liioin ole kyennyt luomaan yrittäjyydestä yhtenäistä yrittäjysteoriaa. (Koironen & Peltonen 1995, 87.)

Valtakunnallisesti yrittäjyyskasvatusta toteuttavat koulusektorin lisäksi kasvavassa määrin järjestöt ja yhdistykset. Teeman tärkeyteen on herätty jopa niin voimakkaasti, että myös yksityiselle sektorille on käynnistetty runsaasti yrittäjyyteen ja yrittämiseen tehtäviä koulutusta sekä konsultointia eri ikäryhmien tarpeisiin tarjoavia yrityksiä.

Keski-Suomen maakunnan yrittäjyyspainotteisena visiona on ”Keski-Suomi on itsensä tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä tulevaisuuttaan rakentava elämänlaadun maakunta”. Länsi-Suomen lääninhallituksen lisäksi sen kuusi maakunnallista yrittäjyystoimijaa ovat Keski-Suomen liitto, Keski-Suomen TE-keskus, Keski-Suomen Yrittäjät ry, Keski-Suomen Kauppakamari, Finnvera sekä Keski-Suomen Nuoret Yrittäjät. Ne ovat perustaneet ”Yrittäjyys ylös yhteiskunnassa yhteistyöllä –Y4-ohjelman”, joka on aktiivisesti etsinyt jo muutaman vuoden ajan uusia lähestymis- ja toimintatapoja yrittäjyyden yhteistyön kehittämiseksi sekä markkinoimiseksi.

Y4-yrittäjyysideologian tavoitteena on tehdä Keski-Suomesta tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä maailman yrittäjäaktiivisin maakunta. Keski-Suomessa kannustetaan eettisesti kestäville arvoille perustuvaan innovatiivisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan sekä yrittäjyyteen. Keski-Suomi onkin uusien yritysten perustamisluvuissa Suomen kärkisijoilla. Y4 ei ole hanke, vaan prosessi, joka jatkuu, kunnes visio on saavutettu. Vision saavuttaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä, konkreettisia tuloksia, innovointia ja yhteistyötä. Keski-Suomen liitolla on keskeinen rooli Y4-ideologian leviämisen mahdollistajana. Y4-yrittäjyysideologia toteuttaa osaltaan Keski-Suomen maakunnan visiota ”Keski-Suomi on tiedolla, taidolla ja yrittäjyydellä tulevaisuuttaan rakentava elämänlaadun maakunta”. (Y4-ohjelma, 2004.)

TE-keskukset ja Euroopan Sosiaalirahasto ESR rahoittavat ja käynnistävät vuosittain useita yrittäjyyden kehittämishankkeita ja kasvavassa määrin myös lasten ja nuorten yrittäjyyskasvatuksellisia projekteja. TE-keskuksen ohella työvoimahallinto satsaa voimakkaasti yrittäjyyden malliin työllistävänä vaihtoehtona. Tulevia, mahdollisia yrittäjiä koulutetaan ja kannustetaan yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen monin, hyvin tehokkain keinoin. Esimerkiksi starttirahakokeilu tuntuu tulleen jäädäkseen. Niin hyviä tuloksia sillä on nähty saadun aikaan.

Koiranen ja Peltonen (1995) muistuttavat, että yrittäjyyteen valikoitumiseen ja kasvamiseen vaikuttaa merkittävästi kodin ulkopuolisen kontekstin lisäksi kodin sisäinen

kasvuympäristö. Kodin kasvatusasenteet ja –käytänteet voivat joko ehkäistä tai kannustaa yrittäjyyteen kasvamista. Tutkitusti yrittäjävanhempien lapset omaksuvat muita herkemmin positiivisen yrittäjyyden roolimallit. Koironen ja Peltonen löytävät tälle ilmiölle useita järkeenkäyviä syitä. (Koironen & Peltonen 1995, 107-108.)

8 TEKEMÄLLÄ OPPIMISEN KESKUS

KUVA 1. Hei me siivotaan!

Jyvässeudun 4H-yhdistyksen haaveena on jo vuosia ollut luoda uudenlainen, 4H-perusarvoja toteuttava oppimisympäristö lapsille ja nuorille. Kyseisessä paikassa halutaan yhdistää käsillä tekemisen taidot, ympäristön pehmeät arvot, osallistuvuus, yhteisöllisyys ja yrittäjyyskasvatus. Toiminta perustuisi suurimmalta osin ulkopuoliseen rahoitukseen mutta myös liiketoiminnallisella omarahoituksella on huomattava merkitys juuri kokonaisuuden yrittäjyyskasvatuksellista näkökulmaa ajatellen. Kokonaisuuden hallinnoijana toimisi Jyvässeudun 4H-yhdistys tärkeinä yhteistyökumppaneinaan paikallinen koulutoimi, kaupungin nuorisotoimi sekä työllistämisyksikkö. Myös paikallisia asukasyhdistyksiä monikulttuurisine toimijoinen on toivottu aktiivisiksi toimijoiksi tähän oppimisympäristöön.

Tekemällä Oppimisen Keskuksen perustamiselle Jyväskylän keskustan välittömään läheisyyteen Jyväsjärven maisemissa sijaitsevalle Survo-Korpelan tilalle on olemassa selvä paikallinen tilaus, jonka perusteista selvitys myöhempanä. Sen on tarkoitus palvella paikallisia asukkaita, lähialueen kouluja, jyvässeudun lapsiperheitä ja matkailullisesti Jyväskylän matkailupalveluja. Puitteiltaan selvällä vajaakäytöllä ollut Survo-Korpelan tila on odottanut jo vuosia sopivan toimintamallin ja toimijan tarttumista ohjaksiin. Tähän tarpeeseen on nyt Jyvässeudun 4H-yhdistys tarjoamassa ratkaisua.

KUVA 2. Kuokkalan koululaisia Korpelan miljöössä

8.1 Liikeidea

Tekemällä Oppimisen Keskus voi vastata monenlaisiin tarpeisiin mutta tärkeää onkin pitää mielessä toimintaa kehitellessä ja ylläpitäessä sen kaksi tärkeintä ideologista lähtökohtaa. TOK:n toiminta perustuu kahteen ideologiseen sektoriin:

1. Yrittäjäyys- ja työkasvatukseen; sisäinen ja ulkoinen yrittäjäyys, yrityspsä, itsensä työllistäminen, vapaaehtoistyö. Tekemällä oppiminen; kädentaidot, eläimet, luonto, kasvinviljely, perinnetaidot.
2. Sosiaalisiin lähtökohtiin; mielekäs tekeminen, turvallisuus, identiteetin kehittyminen, suvaitsevaisuus, monikulttuurisuus, sukupolvi-tieto, kansalaisaktiivisuus. Elinikäinen oppiminen; eri-ikäiset toimijat, kontaktien luominen, itsensä kehittäminen, oppimisen ilo.

TOK:n fyysisenä paikkana on Survo-Korpelan tila Jyväskylän keskusta-alueen tuntumassa Kuokkalan keskustassa. Jyväskylän keskustaan on matkaa 1,5 km. Kuokkalan alueen asukasmäärä on 16 000. Tekemällä Oppimisen Keskus on toiminta- ja oppimisympäristö, jossa lapsi, nuori tai aikuinen voi konkreettisesti tutustua yrittäjyyteen mm. luonnon, eläinten, kasvien, käsillä tekemisen ja perinnetaitojen teemoissa sekä toimivien yritysmaallien kautta. TOK mahdollistaa kaikenlaisten, eri lähtökohdat omaavien lasten ja nuorten kasvun yrittäjyyteen.

KUVA 3. Survo-Korpelan navetta ja navetan ylinen

Suunnitelmissamme on tarjota 1.-6.luokkalaisille sekä 7.-9. luokkalaisille ikäryhmittäin segmentoituja ja kiinnostavasti markkinoituja palveluja. Esimerkiksi:

- **Kursseja** aiheina esim. eläimet, kädentaidot, luovuus, taidekasvatus, itsensä ilmaisu, ryhmätyöskentely, yrittäjäyys, ideariihet....
- **Pajatoimintaa** kädentaitojen ja perinnetiedon välittämiseksi. Voimme perustaa esim. skeittipipo- yrityksen, jonka itse neulotut tuotteet ovat varmasti yksilöllisiä. Lasten kiinnostusten mukaan teemme esim. kalastusvieheitä, taottuja kynttilälyhtyjä, persoonallisia lintulautoja, koruja yms.
- **Leirejä**, vaikkapa seikkailu- ja yrittäjäyysleirejä
- **Kotieläinpiha**, joka toimii opetus- ja työharjoittelukohteena sekä perhematkailukohteena
- **Opetus-kesäkahvila**
- **Viljelypalsta**, jota lapset hoitavat
- **Lasten ja nuorten teatteritoimintaa**, perheteatterinäytäntöjä vaikkapa 4 kertaa vuodessa
- **Retkivälinevuokraamo**, jossa lapset harjoittelisivat asiakaspalvelua ym.
- **Pajamyymälä**, jossa myytäisiin TOK:ssa valmistettuja tuotteita sekä paikallisten yrittäjien ja taiteilijoiden tuotteita
- **Tapahtumia**, jotka nuoret järjestävät
- **Yrittäjäyys- ja ympäristökasvatuksellisia toimintapäiviä peruskoulu- luokille**

KUVA 4. Sulo ja Siiri lomilla

8.2 Toimintamalli

TOK:n monipuolinen toiminta antaa lapselle mahdollisuuden tutustua yrittämisen maailmaan onnistumisineen ja karikoineen ollen samalla yrittäjyyteen kannustavaa. Lapsella on mahdollisuus saada tukea ja opastusta uuden oppimiseen, omien ideoidensa työstämiseen sekä oman sisäisen ja ulkoisen yrittäjyytensä kehittämiseen. Ideana on, että lapsi saa eväät omaksuakseen yrittäjämäisen tavan ajatella ja toimia niin työelämässä kuin muussakin elämässään. Hän kykenee kokonaisvaltaiseen ajatteluun ja liike-elämän ymmärrykseen ammatinvalinnassaan, työnhaussa sekä toimiessaan erilaisissa organisaatioissa. Yrittäjyyden ammattilaisina keskuksessamme vierailevat mm. Jyväskylän Yrittäjien edustajat.

Lapsi saa myös perustiedot yrityksen perustamisesta sekä pääsee toteuttamaan omaa yrittäjyyttään suunnittelemalla ja työstämällä myytäviä tuotteitaan/palvelujaan. Perustiedot omaksuttuaan hän kykenee hinnoittelemaan tuotteensa ja harjoittamaan markkinointia. TOK:n toiminnan punainen lanka on yrittäjyyspesänä toimiminen. Pesässä opitaan yrittäjyyteen liittyviä asioita, pohditaan elämää yrittäjän näkökulmasta, tutkitaan yrittäjyysympäristöä, ideoidaan uusia yrityksiä ja annetaan käytännön tukea yritysprojektien eteenpäin viemiseksi.

Hankimme Tekemällä oppimisen keskuksen harkitusti laitteistoa ja tarvikkeita pajatoimintaa varten. Pajassa toteutetaan kädentaidon kurseja. Lapset ja nuoret voivat tulla myös omalla ajallaan työstämään töitään pajalle erikseen sovittuina ajankohtina, jolloin pajassa on paikalla ohjaaja. Pajatyöskentely on tänä yleisenä aikana maksutonta. Vain tarvikkeet pyritään veloittamaan.

KUVA 5. Seppä syntyessään?

Toimintamme perustuu pienimuotoiseen liiketoiminnallisuuteen. Liiketoiminnasta kertyvät tulot käytetään lasten ja nuorten tapahtumien, retkien ja leirien järjestämiseen sekä toiminnan kehittämiseen. Voittoa ei ole tarkoitus kerätä. Tekemällä Oppimisen Keskuksen taloudellinen suunnitelma selviää talouslaskelmasta vuosille 2005-2007 (Meronen 2005b).

Kursseista ja leireistä tullaan perimään kohtuullinen osallistumismaksu. Näiden maksujen tarkoitus on kattaa kyseisten toimintojen materiaalikulut. TOK:een ja kotieläinpihaan pääsy on maksutonta. Tuloja saamme opetuskesäkahvilasta sekä pajamyymälästä. Lisäksi tuloja kertyy yleisötapahtumista ja teemapäivien pääsymaksuista. Näistä kertyvät mahdolliset kulujen jälkeiset varat käytetään toiminnan kehittämiseen. Koululaisryhmien toimintapäivät ovat ainakin tämän toiminnan kolmivuotisen käynnistämisvaiheen aikana maksuttomia.

Survo-Korpelan tila olisi puitteiltaan oivallinen lasten ja nuorten keskus. Tiloissa voisi Tekemällä Oppimisen Keskuksen rinnalla toimia Jyväskylän aluenuorisotyön toimintoja. Ideoivia keskusteluja on käyty kaupungin nuorisotyön kanssa. Toinen matkailullisesti toimiva kokonaisuus voisi olla kartanoravintola ja Tekemällä Oppimisen Keskus rinnakkain Survo-Korpelassa. Survon talon tiloihin voisi kartanoravintolan/kahvilan tai nuorisotilojen lisäksi ajatella myös muita TOK-toiminnan rinnalle ideaan sopivia yrittäjiä esim. nettikahvilaan, retkivälinevuokraamoon, polkupyöräkorjaamoon, eläintarvikemyymälään, kaupungin infopisteeseen jne.. Survo-Korpelan toimintaa voisi suunnata joko nuorisotoiminnalliseen tai matkailulliseen suuntaan.

KUVA 6. Survon kartano

8.3 Asiakassegmentit

Ensisijainen kohderyhmä on Kuokkalan ja sen lähialueiden peruskouluikäiset lapset ja nuoret. Tarjoamme palveluja myös erityistä tukea tarvitseville oppijoille. Mukaan aktiivitoimintaan ovat tervetulleita myös lasten vanhemmat ja opettajat. Jaottelemme tuotteemme ja palvelumme kiinnostus- ja harrastuskyselyn (Meronen 2005a) tulosten perusteella seuraavien asiakasryhmien mukaan:

1.-3. luokkalaisille

- Kurssitoimintaa: Käsitöitä, askartelua, taidekasvatusta, kasvinviljelyä, eläinten hoitoa
- Seikkailupäiväleirejä
- Myyjäisiä yhdessä vanhempien kanssa

4.-6. luokkalaisille

- Kurssitoimintaa: Käsitöitä, rakentamista, taidekasvatusta, leivontaa ja kokkaamista, kasvinviljelyä, eläinten hoitoa
- Pajatoimintaa
- Seikkailupäiväleirejä
- Retkiä
- Myyjäisiä

7.-9. luokkalaisille

- Kurssitoimintaa: Yrittäjyyskasvatusta, leivontaa ja kokkaamista, eläinten hoitoa

- Pajatoimintaa
- Projekteja
- Yrittäjyyshautomo
- Tapahtumien järjestämistä
- Viikonloppuleirejä, yrittäjyys- ja seikkailuleirejä
- Osallistumista kahvilan ja kotieläinpihan pitoon

KUVA 7. Hevostelua Survo-Korpelan tiluksilla

8.4 Tarve ja kysyntä

Tekemällä Oppimisen Keskuksen tyypiselle oppimisympäristölle voidaan helposti löytää useita sosiaalisia, pedagogisia, yhteiskunnallisia ja matkailullisia perusteita. Jo pelkästään maaseutumainen, monipuolinen ja kaunis kartanomiljöö keskellä kaupunkia vaatii elävää toimintaa toimiakseen ansaitsemana henkireikänä kaupunkilaisille.

8.4.1 Vastaus Kuokkalan peruskoululaisten kiinnostus- ja harrastustutkimuksessa esiintulleisiin tarpeisiin

Tekemällä Oppimisen Keskuksen toiminnan teemat ja palvelut on suunniteltu Jyväskylän kuokkalalaisten lasten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti hyödyntäen syksyllä 2004 toteutetun kiinnostus- ja harrastuskyselyn tuloksia. Tutkimuskohteena olivat Pohjanlammen, Tikan ja Kuokkalan koulujen 1.-8.-luokkalaisten. Otos oli 560 oppilasta, joiden vastauksista 539 kappaletta voitiin hyväksi analysoidaviksi. Kyselyn mukaan Kuokkalan lapset ja nuoret ovat kaikissa ikäluokissa eniten kiinnostuneita kavereista, eläimistä, kokkailusta/leivonnasta sekä seikkailusta. Lisäksi tutkimuksen mukaan kes-

kimäärin 74% 3.-8.-luokkalaisista haluaisi tuottaa ja myydä jotain. (Meronen 2005a.) Tämän voisi katsoa yritteliäisyydeksi ja haluksi toteuttaa sitä.

Tutkimustuloksia tarkemmin analysoitaessa voidaan havaita, että 7-9-vuotiaat ovat kiinnostuneita monenlaisesta toiminnasta. He harrastavat pääosin enemmän kuin yhtä tai kahta harrastusta. Harrastuksista nousevat esiin jalkapallo (21%), uinti (15%) ja jääkiekko (11%). Liikuntalajeista suosittuja ovat myös tanssiminen ja sähly. Myös leipominen/kokkailu ja lukeminen ovat yleisiä. Tämän ikäisiä kiinnostaa eniten hoitaa eläimiä (13%). He haluaisivat myös oppia kokkailemaan ja leipomaan (11%). Puusta rakentaminen kiinnostaa myös. He ilmoittavat haluavansa seikkailla luonnossa.

KUVA 8. KattiMatti saaliinjaolla

Tämä ikäryhmä on erittäin kiinnostunut kaikista tarjoamistamme ajanvietetavoista. Siitä kertoo se, että kaikkein vähiten pisteitä saanut *rakentaminenkin* oli rastitettu 50 % vastanneista. Eniten kiinnostusta herättää *kaverit*, josta oli kiinnostunut 82,5 % vastanneista. Seuraavaksi eniten kannatusta samoin pistein ovat saaneet *askartelu* ja *käsi-työ*, molempia oli kannattanut 70 % vastaajista.

Lapsen kiinnostus ja aktiivisuus eri tekemisiin näyttäisivät tutkimuksen mukaan hie-
man laskevan kolmannen luokan jälkeen. Tämän ikäiset ilmeisesti jo tiedostavat, mikä
heitä kiinnostaa, mikä taasen ei. Heidän kiinnostuksensa keskittyy tiettyyn aihealuee-
seen, ei niinkään enää kaikkeen mahdolliseen kuten nuoremmilla. Lähes kaikki harras-
tavat säännöllisesti jotakin ja suurin osa on keskittynyt yhteen, yleensä joukkueurhei-
lulajiin.

9-12-vuotiaat kuokkalalaiset harrastavat eniten joukkueurheilulajeja erityisesti jalkapalloa (13%). Lukeminen (9%), piirtäminen ja kuvataiteet ovat myös yksittäiset yleisimmät harrasteet. Musiikin kuuntelu vapaa-ajalla on myös hyvin yleistä. Liikunnan puolella joukkuelajien rinnalla tanssi on suosiossa. Eniten he haluaisivat vapaa-ajallaan hoitaa eläimiä (8%) sekä kokkailla/leipoa (8%). Myös leirit (4%) ja kahvilassa työskentely (4%) kiinnostavat. Tämän ikäisillä on myös tietämystä erikoisemmista harrastuksista ja haaveita niiden harrastamisesta.

Vapaa-aikanaan 9-12-vuotiaat ovat selvästi eniten kiinnostuneita *kavereista*, joka on keskimäärin saanut 2,8 pistettä 5 täydestä pisteestä. Hyvänä kakkosena erottuu *eläimet*, jonka pisteiden keskiarvo on 2,2 pistettä. Seuraavaksi eniten ovat lähes tasapistein saaneet *leivonta/ kokkaaminen* sekä *piirtäminen /maalaaminen/ taiteileminen* sekä *seikkailu*. Nämä samat ajanviettotavat nousevat esiin avoimissa kysymyksissä.

KUVA 9. Porukalla tekemisen meininki

Vähiten kiinnostusta esitetyistä vaihtoehdoista ovat saaneet *kansainvälistyminen*, *askartelu luonnonmateriaaleista*, *kasvien kasvattaminen* sekä *luonto-asiat*. Nämä em. Harrasteet ovat saaneet keskimäärin vain 0,2 pistettä 5 täydestä pisteestä. Eli kansainvälistymisen lisäksi kaikki luontoon liittyvä eläimiä lukuun ottamatta ei näyttäisi kiinnostavan tämän päivän 9-12-vuotiaita lapsia tai sitten niitä ei käsitteinä ole ymmärretty.

Lasten kiinnostuneisuutta yrittäjyyteen mitattiin kysymyksellä ”Kiinnostaako sinua valmistaa itse tuote ja myydä se saadaksesi taskurahaa?”. Vastaajista 18 % ei ole kiinnostunut kyseisestä asiasta. Perusteluissa korostuu, kuinka nykylapset saavat vanhemmiltaan rahaa muutenkin tarpeeksi tai jopa helposti. Myös ajan tai jaksamisen puute näkyy vaivaavan 9-12-vuotiaita lapsia.

Tutkituista 82 % vastaa haluavansa valmistaa jotain ja myydä sitä. Tosin 7-9-vuotiaiden kiinnostusta yrittäjyyteen (tuottamiseen/myymiseen) ei tämän kohderyhmän nuoresta iästä johtuen kartoitettu. Suuri osa vastanneista on kiinnostunut useammasta kuin yhdestä tavasta harjoittaa tällaista yrittäjyyttä. Lähes tasaväkisinä tutkimuksessa nousevat esiin *leipominen* ja *käsitöiden tekeminen puusta ym. materiaaleista*. Hieman enemmän kiinnostusta herättää kuitenkin *kotieläinpihan pitäminen*, josta on kiinnostunut 26 % vastanneista. Mainittavan arvoinen asia on myös *kahvilan pitäminen*, joka kiinnostaa noin 20 % tutkituista. Vähiten kiinnostusta herättää kasvien kasvattaminen.

Valmiiksi annettujen vastausvaihtoehtojen lisäksi 10 % vastanneista haluaisi tuottaa ja myydä jotain muuta. Nämä muut kiinnostuksen kohteet ovat hyvin moninaisia käsitöistä kotitöihin. Jotkut ilmaisevat vastauksissaan myös haave-ammattejaan.

KUVA 10. Yhdessä on hauskeempaa

12-15-vuotiaana lasten aktiivisuus ja kiinnostus harrastuksiin laskee jonkin verran. Lähes kaikki kuitenkin ilmoittavat harrastavansa jotain ja suurin osa harrastaa useampaa kuin yhtä harrastusta. Liikuntalajit ja varsinkin joukkuelajit ovat suosituimpia harrasteita, jalkapallo (16%), jääkiekko (14%) sekä sähly (9%) suosikkeina. Myös musiikkiharrastukset, tanssi ja soittaminen kuuluvat kärkiharrastuksiin. Mainittavia suosikkiharrastuksia ovat myös hevoset ja kuvataide.

Kavereiden kanssa oleminen nousee arvostuksissa korkealle niin nykyisissä ajanviettotavoissa kuin tulevaisuuden harrasteissakin. *Kaverit* saa pisteitä muiden vaihtoehtojen kustannuksella 4,0 pistettä 5 täydestä pisteestä. Seuraavaksi eniten kiinnostusta herättävät *leivonta/kokkaaminen*, *eläimet* sekä *seikkailu*. Ne ovat saaneet keskimäärin 1,4 pistettä täydestä 5 pisteestä.

KUVA 11. Ritarikoulu on saapunut Korpelaan

Lähes olemattoman kannatuksen saavat *askartelu luonnon materiaaleista, kasvien kasvattaminen, luontoasiat sekä kansainvälistyminen*. Ne saattoivat olla hyvistä vaihtoehdoista vähiten kiinnostavia. Luontoasioistahan eläimet oli kiinnostavimpien teemojen joukossa. Lisäksi on mahdollista, että esimerkiksi luontoasiat ja kansainvälistyminen käsitteinä ovat liian abstrakteja käsitteitä lapsen ymmärtää. Kaupunkilaislapsille luontoon ja kasveihin liittyviin asioihin tutustuttamisen voimme ottaa haasteena vastaan. Ehkä se on heille vaikeasti hahmotettava teema.

12-15-vuotiaat eivät ole enää niin kiinnostuneita tuottamaan ja myymään tuotoksiaan kuin nuoremmat lapset. Kiinnostuksensa tämän tapaiseen yrittäjyyteen ilmaisee kuitenkin 66 % vastaajista. Noin kolmasosa tutkituista on kiinnostunut *kahvilan pitämisestä* tai *leipomisestä*. Lähes olemattoman kannatuksen sai *kasvien kasvattaminen*. Voisi kuvitella kaupunkilaislapsia tällaisen tuntemattoman aiheen jännittävän, eikä sitä näin ollen myöskään herkästi valita.

Vastaajista 7 % ilmaisee haluavansa tuottaa ja myydä jotain muuta. Nämä muut kiinnostuksen kohteet viittaavat jo selkeästi ammatinvalintakysymyksiin. Tutkituista 34 % ei ole kiinnostunut tuottamaan ja myymään mitään. Perusteluissa korostuu tämän ikäisten yleinen piirre ”kun ei tiedä, mitä haluaa” sekä herkkyys omaan itseen. Myös yleisen mielekkyyden puute sekä haluttomuus aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen heijastuvat ylimalkaisissa vastauksissa. (Meronen 2005a)

Kyseisen tutkimuksen kyselylomaketta ei ole saatavissa sähköisessä muodossa. Sen pystytään tarvittaessa toimittamaan paperiversiona Jyväskylän 4H-yhdistykseltä.

8.4.2 Yrittäjyyteen kasvattaminen

- Yrittäjyyskasvatus hallituksen yrittäjyyspolitiikka-ohjelmassa vuodesta 2004
- Sisäisen yrittäjyyden merkitys työelämässä nähdään koko ajan merkittävämpanä.
- Yrittäjyys ja itsensä työllistäminen ovat merkittävä työllistymismahdollisuus.
- Jyvässeutu ja sen koulut tarvitsevat yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseksi ja yrittäjyyden edistämiseksi uudenlaisia yhteistoimintamuotoja
- Kuokkalan koulujen yrittäjyyskasvatuksen (sekä ympäristökasvatuksen) tunteja toteutetaan TOK:ssa
- TOK:ssa useita konkreettisia yritysmaalleja (kotieläinpiha, kahvila, pajamyymälä, tapahtumat), joissa lapset näkevät ja kokevat yrittäjyyttä. Lapset pääsevät itse toimimaan.
- Lapset saavat itse hyödyn toiminnastaan

8.4.3 Sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen paikallisesti

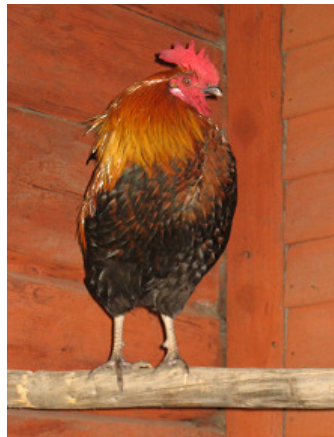
- Lasten ja nuorten psyykinen oireilu, päihdeongelmat sekä järkevän tekemisen puute ovat lisääntyneet hälyttävästi. TOK vastaa tarpeeseen ennaltaehkäisevästi.
- Vanhempien ja koulun antaman kasvatuksen/ opetuksen rinnalle tarvitaan muitakin oppimisympäristöjä ja kasvatusverkostoja, jotka ohjaavat elämänhallinnassa.
- Turvallisuuden ja ohjauksen tarve kohderyhmän maailmassa kasvaa. TOK on turvallinen oppimisympäristö kodin ja koulun rinnalla.
- Tarvitaan toimenpiteitä jo varhaisessa vaiheessa työelämästä syrjäytymisen estämiseksi. TOK ennaltaehkäisee työelämästä syrjäytymistä.
- TOK kasvattaa lapsia ja nuoria työkuulttuuriin.
- TOK luo mahdollisuuksia ja edellytyksiä uusien yritysten perustamiseen
- Lapsille ja nuorille uudenlaista vapaa-ajan toimintaa
- Yhteistyötä kaupungin nuorisotoimen kanssa
- Saadaan Survo-Korpelan tila kaikkien kaupunkilaisten käyttöön

KUVA 12. Miehet ne tykkää leipoa

8.4.4 Matkailullinen ja imagollinen merkitys

- Matkailullinen perhekohte (kotieläinpiha, kesäkahvila, pajamyymälä, teatteri, viljelypalstat, tapahtumat)
- Survo-Korpelan tilat miljöönsä mukaiseen käyttöön
- Kaupunkilaisten keidas keskellä kaupunkia
- Valtakunnallisesti uudenlainen, yrittäjyyskasvatuksellinen pilottiympäristö
- TOK-toiminta mahdollistaa tilojen ylläpidon yhteistyössä kaupungin kanssa
- Pystyy vastaamaan moniin kaupungin nuoriso-, vapaa-ajan-, sosiaali-, sivistys- ja kulttuuritoimen haasteisiin

KUVA 13. Kukko Kiljunen

8.4.5 Työllistävät vaikutukset

- Tekemällä Oppimisen Keskus työllistää hankekoordinaattorin, kolme vakituis- ta ohjaajaa sekä noin kolme ns. vaikeasti työllistettävää tai muuten työllistettyä
- Tarjoaa työharjoittelupaikan n. 20 koululaiselle/opiskelijalle vuodessa
- Tarjoaa lapsille ja nuorille työkasvatuksellisen ympäristön jo varhaisessa iässä
- Yrittäjyyspesästä uusia yrityksiä Jyväseudulle

8.5 Asiakastavoitteet ja markkinointi

Vuosi 2005 käynnistävää toimintaa	Kursseille osallistuvia (15 x 20 hlö) 300 henkilöä Päiväleireille osallistuvia (5 x 20 hlö) 100 henkilöä Opiskelija/koululaisryhmiä (20 x 23 hlö) 460 henkilöä + kaksi yleisötapahtumaa
Vuosi 2006 toiminta ympäri vuotista	Kursseille osallistuvia (30 x 20 hlö) 600 henkilöä Päiväleireille osallistuvia (10 x 20 hlö) 200 henkilöä Viikonloppuleireille osallistuvia (3 x 30 hlö) 90 henkilöä Opiskelija/koululaisryhmiä (60 x 23 hlö) 1380 henkilöä Omaehtoiseen aktiiviseen toimintaan osallistuvia 40 henkilöä + kolme yleisötapahtumaa + palveluitamme ostavat vierailijat + tutustumisretkiä esim. yrityksiin
Vuosi 2007 toiminta ympäri vuotista	Kursseille osallistuvia (30 x 20 hlö) 600 henkilöä Päiväleireille osallistuvia (10 x 20 hlö) 200 henkilöä Viikonloppuleireille osallistuvia (3 x 30 hlö) 90 henkilöä Opiskelija/koululaisryhmiä (60 x 23 hlö) 1380 henkilöä Omaehtoiseen aktiiviseen toimintaan osallistuvia 40 henkilöä + kolme yleisötapahtumaa + palveluitamme ostavat vierailijat + tutustumisretkiä esim. yrityksiin

KUVA 14. Tyttöpaketti

Vuodesta 2006 alkaen kurssien ja leirien asiakastavoite on n. 900 asiakaskäyntiä/ vuosi. Näiden lisäksi järjestämme 60 koululuokalle ja 1380 koululaiselle TOK-toimintapäivän vuodessa. Kotieläinpihassa, opetuskesäkahvilassa sekä pajamyymälässä vierailevien asiakastavoite on kesäsesonkina kesä-elokuussa 40 asiakasta/pv, josta tulee yhteensä 3600 asiakaskäyntiä. Kesäsesongin ulkopuolinen asiakastavoite on yhteensä 1000 asiakaskäyntiä. Yhteensä asiakaskäyntitavoite on siis 6880 asiakaskäyntiä/ vuosi + 2 yleisötapahtumaa. Koko hankkeen kolmivuotiskauden tavoite on 15 220 asiakaskäyntiä + 9 yleisötapahtumaa.

TOK-toimintaan pääsee tutustumaan parhaiten paikan päällä Survo-Korpelassa. Tekemällä oppimisen keskus on avoinna TOK-toimintaan osallistuville lapsille ja nuorille sekä muille asiakkaille. TOK:een voi piipahtaa tutustumaan toimintaamme, pajaostoksille tai kesäkahvilaamme. TOK:ssa järjestetään yrittäjäyys- ja ympäristötemaisia toimintapäiviä Kuokkanen peruskoululaisille yhteistyössä opettajien kanssa. TOK:sta markkinoidaan yleisölle perhekäyntikohteena. Siellä järjestetään yleisölle avoimia viikonlopputapahtumia. Myös Jyväskylän ympäri rakennettua ulkoilureittiä käytetään markkinoinnissa hyväksi tunnettuutemme edistämiseksi.

TOK:sta markkinoidaan omien 4H-toimintojemme ja nettisivustojen välityksellä. TOK:sta painatetaan esite, jota jaetaan omien toimipisteidemme lisäksi Jyvässeudun kulttuuri-, lapsi- ja nuorisotyön toimintapisteissä ja yhteistyöyrityksissämme. Etsimme aktiivisesti kanavia julkiseen tiedottamiseen toiminnastamme kuten Kuokkanen-lehdessä, Keskisuomalaisessa, paikallisradiossa, avoimissa foorumeissa sekä alueellisessa nuorisotiedotuksessa (esim. Laturi). Lasten ja nuorten itsensä tavoittamisen li-

säksi on tärkeää edistää myös vanhempien, opettajien ja muiden alan toimijoiden tietoisuutta toiminnastamme. Markkinointiprojekteja ja –tempauksia tullaan järjestämään yhteistyössä lukion Nuoret Johtajat-yrittäjyysskurssilaisten kanssa. Rahoituksen varmistuttua TOK:lle laaditaan tarkempi markkinointisuunnitelma.

8.6 Toimintaorganisaatio

Tekemällä oppimisen keskusta hallinnoi Jyvässeudun 4H-yhdistys. TOK:n toiminta kuitenkin on erillistä 4H-yhdistyksen muusta toiminnasta ja sitä koordinoidaan omana yksikkönään. Toimintaa ohjaavat Jyvässeudun 4H-yhdistyksen hallitus sekä yhteistyökumppaneista koostuva ohjausryhmä. Käytännön organisoinnista vastaa hankekoordinaattori, joka ohjaa TOK:n muuta vakituista ja kausittaista henkilökuntaa. Ajatuksena on, että synnytämme toiminnan vakinaistuttua ensimmäisen toimintavuoden jälkeen työpaikkoja neljälle vakituiselle sekä noin kolmelle vaikeasti työllistettävälle. Vakituiset ohjaajat vastaavat harjoittelijatoiminnan pyörittämisestä. Tarjoamme harjoittelu- tai työssäoppimispaikan n. 20 koululaiselle/opiskelijalle vuodessa. Kurssien järjestämisessä käytetään lisäksi apuna Jyväskylän Yrittäjien asiantuntijatahoja, jotka näin välittävät omaa osaamistaan Jyvässeudun lapsille ja nuorille.

KUVA 15. Harrastajien kohtaaminen

8.7 Henkilöstön toimenkuvat

Hankekoordinaattorin tehtäviin kuuluvat hankkeen koordinointi, TOK-toiminnan ohjaaminen ja kehittäminen, yhteistyö verkoston kanssa, raportointi, markkinointi, budjetin mukainen tulosvastuu, yrittäjyysskasvatukselliset opetustehtävät kouluissa sekä

ohjaavaa työtä TOK:en asiakkaiden parissa. TOK-ohjaajien tehtäviin kuuluu kurssien, pajatoiminnan ja leirien suunnittelua yhdessä hankekoordinaattorin kanssa. He myös vetävät kurssit sekä leirit ja toimivat lasten ja nuorten tukihenkilöinä yrittäjyyteen kasvamisen prosessissa. Ohjaajat opastavat asiakkaita ja esittelevät TOK:en eri toimintoja yksittäisille asiakkaille sekä kouluryhmille. Tehtäviin kuuluu myös harjoittelijatoiminnan organisointi TOK:en sisällä. He myös vastaavat kotieläinpihan, kahvilan ja pajamyymälän toiminnasta sekä viljelypalstoista. TOK-ohjaajat myös organisoivat tapahtumat yhdessä nuorten kanssa. Heille jaetaan jokaiselle omat vastuualueet, joiden toiminnasta ja kehittämisestä he vastaavat. Ohjaajat toimivat myös aktiivisena tiedonvälittäjänä asiakkaiden ja hankekoordinaattorin välillä. Eläintenhoitajan tehtäväkuva koostuu eläinten hoidosta, ruokinnasta, ruokatilauksista ja eläintiloista huolehtimisesta sekä hoitoaikana 3 h/ pv eläinpihan esittelystä yleisölle.

KUVA 16. Vähäns jännittää!

8.8 Kouluyhteistyö, verkottuminen ja rahoitus

TOK-toimintapäivät on suunniteltu toteutettavaksi peruskoululuokille yrittäjyys- ja ympäristökasvatuksen teemoissa. Toimintapäivät on suunniteltu Pohjanlammen ja Tikkan koulujen 1.-6.-luokkalaisten sekä Kuokkalan koulun 7.-9.-luokkalaisten liitettäväksi opetussuunnitelmiin. Yhteistyön edellytyksenä on hankkeen toteutuminen opetusministeriön rahoituksella. Mielenkiintonsa TOK-kouluyhteistyöhön on ilmaissut myös Kilpisen koulun 7.-9.-luokat mutta resurssien puitteissa TOK keskittyy vastaamaan Kuokkalan alueen koulujen tarpeisiin. Kuokkalan alueen kouluissa on yli 60 luokkaa ja yli 1300 oppilasta.

Yleisötapahtumien kuten avajaisten ja myyjäisten suunnitteluun, organisointiin ja markkinointiin tulevat osallistumaan Jyväskylän lukioiden Nuoret Johtajat- yrittäjyys-

kurssilaiset. He pääsevät osallistumaan aktiivisesti TOK:n vakituisen henkilökunnan rinnalla myös TOK:n toiminnan suunnitteluun, tuotteistukseen, taloudenhallintaan ja markkinointiin. He voivat toimia TOK:ssa myös ohjaajina ja opettajina omilla osamisalueillaan.

Yrittäjyyskasvatuksessa verkostoituminen on erityisen tärkeää riittävän monipuolisten ja pitkällä tähtäimellä toimivien oppimisympäristöjen luomisessa. Tekemällä Oppimisen Keskuksen suunnitteluun ja toimintaan näyttäisi olevan suhteellisen helppoa saada mukaan yhteistyökumppaneita useilta toiminnallisilta sektoreilta. Luonnollisesti rahoittavien yhteistyökumppaneiden löytäminen on toiminnallista yhteistyötä haasteellisempää. Tekemällä oppimisen keskuksen yhteistyökumppaneiksi ovat tässä vaiheessa ryhtyneet:

- Pohjanlammen koulu 1.-6.-luokat
- Tikan koulu 1.-6.-luokat
- Kuokkalan koulu 7.-9. luokat
- Voionmaan lukio
- Kuokkalan Asukkaat ry
- Jyväskylän kaupungin aluenuorisotyö
- Jyväskylän Paikallisagenda Japa ry
- Nuorten osallisuushanke, Jyväskylä
- Jyväskylän Yrittäjät ry
- Jyväskylän kaupungin työllistämisyksikkö

Hankkeen päärahoittajaksi haetaan opetusministeriötä (yhteensä 319 516 €, 72 % kokonaisbudjetista). Tämän suunnitelman mukaan Jyväskylän kaupunki vastaisi omien hyötynäkökulmiensa mukaan tilavuokrasta, muuttuvista kiinteistökuluista sekä markkinointikuluista (yhteensä 76 860 €, 17 % kokonaisbudjetista). Neuvotteluja käydään sekä opetusministeriön että kaupungin kanssa tammi-helmikuussa 2005. Hankkeen omarahoitusosuus on 49 700 €, 11 % kokonaisbudjetista.

Jyväskylän kaupungin organisaatiossa esitys TOK-hankkeen rahoittamisesta on lähtenyt eteenpäin sivistystoimenjohtaja Laila Kontkasan välityksellä. 19.1. 2005 käydyissä neuvotteluissa hän kannatti hankkeen käsittelemistä sivistystoimen kokouksessa ma 24.1. 2005 ja sen jälkeen esityksen viemistä 31.1. 2005 hallintokeskuksen valmisteltavaksi kaupunginhallituksessa käsiteltäväksi.

KUVA 17. Villaa karstaamassa

9 TILANNEKATSAUS TOIMINTAAN VUODEN 2006 LOPULLA

Tekemällä Oppimisen Keskus sai rahoitusta 40 000€ opetusministeriöstä ja opetushallitukselta toiminnan käynnistämiseen keväällä 2006. Lisäksi rahoitusta tuli Jyväskylän kaupungin työllistämisyksiköstä, opetuspalvelukeskukselta sekä kulttuurisesta nuorisotyöstä yhteensä 12 750€. Toiminta aloitettiin projektikoordinaattorin, kahden ohjaajan, kahden eläintenhoitajan, useiden vierailevien ohjaajien ja vapaaehtoisten aikuisten sekä lasten voimin. Työvoiman hankinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota maahanmuuttajien ja vaikeasti työllistettävien työllistämiseen. Toimintaan kuului työpajatoimintaa lapsille ja nuorille, koulu yhteistoimintaa, leirejä, tapahtumia sekä kotieläinpiha.

Nykyisen TOK- projektikoordinaattori Mari Hastin mukaan Tekemällä Oppimisen Keskuksen työpajoihin, leireihin ja tapahtumiin osallistui n. 350 oppilasta alueen kouluista, n. 100 muuta lasta, n. 200 nuorisoi-ikäistä sekä 300-350 aikuista. Lisäksi eläinpihassa tapahtui arviolta noin 1800 vierailua ja keskuksen avajaisissa vieraili arviolta 550 ihmistä. Toiminta on lähtenyt pääpiirteiltään käyntiin edellä kuvattujen suunnitelmien mukaan. Jotkin toiminnot ja yhteistyötahot ovat kuitenkin hankkeen myötä muuttuneet.

Jatkossa rahoitusta toiminnan kehittämiseen ja ylläpitoon haetaan vuosittain opetusministeriöstä sekä opetushallituksesta. Kyseiset tahot ovat katsoneet suopeasti TOK:n

pitkäaikaisuunnitelmaa rahoitusmielessä. Lisäksi TOK:ssa mukana tulevat toimimaan aloitusvuoden malliin Jyväskylän kaupungin työllistämisyksikkö, opetuspalvelukeskus sekä kulttuurinen nuorisotyö. Tekemällä Oppimisen Keskus on myös mukana Nuorten Yrittäjyys Talot-verkostossa, joka on Keski-Suomen Liiton ESR-rahoitteinen hanke. Yrityssektori tulee olemaan myös merkittävä toiminnan taloudellinen sponsorioija. Rahoitusta vuodelle 2007 on tarkoitus kerätä vajaat 130 000 €. Jyväskylän ammatti-korkeakoulun Tiimiakatemia tulee jatkossakin osallistumaan käytännön yrittäjyyskasvatukselliseen suunnitteluun.

Jatkossa TOK-hankkeen tavoitteena on tuottaa yrittäjyyskasvatuksellinen malli, jota voidaan soveltaa sekä peruskouluissa että kasvatus- lapsi- ja nuorisotyötä tekevissä verkostoissa. Kehittämistyötä varten on koottu viisi henkinen asiantuntija-tiimi vastaamaan kehittämistyön suunnittelusta ja toimeenpanosta. Hankkeen kehittämistavoitteet vuodelle 2007 ovat ideologian syventäminen, yhteistyöverkoston rakentaminen, oppimisympäristöjen luominen, yrittäjyyskasvatusvalmennuksen järjestäminen lasten ja nuorten kanssa työskenteleville sekä konkreettisen yrittäjyyskasvatuksellisen työkalupakin kokoaminen peruskouluihin. (Hast 2006).

KUVA 18. Meillä menee lujaa!

10 TEKEMÄLLÄ OPPIMISEN KESKUS TOIMII

Konkreettisen, toiminnallisen yrittäjyyskasvatuksellisen oppimisympäristön suunnittelu on haastavaa. Näkisin, että rahoituksen järjestäminen ja käytettävissä olevan budjetin mukaisen toiminnan suunnittelu ovat kaikkein vaikeimpia työskentelykenttiä tällaisessa projektissa. Kuten edellä jo mainitsinkin, on toiminnallisten yhteistyökumppaneiden löytäminen osoittautunut helpoksi tehtäväksi. Tekemällä Oppimisen Keskuk-

sen kaltaiselle ympäristölle on runsaasti luontaista kysyntää. Perinteisen sosiaalisen vaikuttavuuden lisäksi on kouluilla uudistuneiden yrittäjyyskasvatuksellisten vaatimusten myötä suuret paineet saada luotua verkostoja yritysten lisäksi yrittäjyyden teemoissa toimiviin järjestöihin. Monipuoliset oppimisympäristöt ja perinteiset toimintaratjat ylittävät toimijaverkostot tulevat olemaan tärkeässä roolissa yhteiskuntamme yrittäjyysmyönteisen ja hyvinvoivan tulevaisuuden rakentamisessa. Ennakkoluulonta suunnittelua, rohkeita toimia ja pilottimallisia kokeiluja tarvitaan, jotta yrittäjyyskasvatukselle asetettuihin koviin haasteisiin pystytään vastaamaan.

Meidän kasvattajien on tärkeää perehtyä yrittäjyyden pedagogiaan ja pitää toimiviksi todetuista malleista kiinni. Vanhoista opetus- ja oppimismalleista poisoppiminen on meille kaikille edellytys kehityksemme vauhdin varmistamiseksi. Tarpeeksi varhainen, yrittäjyyskasvatuksellinen opastaminen ja näin asenteisiin vaikuttaminen antaa lapsillemme paremmat eväät elämässä selviytymiseen. Perinteinen ”duunari-meininki” ei nyky-yhteiskunnassa vie pitkälle. Avainsanoja ammatilliselle ja yhteiskunnalliselle menestykselle ovat sisäinen yrittäjyys, vastuullisuus, osallistuvuus sekä elinikäinen oppiminen. Vanhempina ja lastemme ajatusmaailmaan vaikuttavina aikuisina meidän on syytä muistaa oman roolimallimme merkitys lasten kehitykseen. Itsessämme voimme nähdä myös tulevan sukupolven, sen hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin. Tässä kasvatustyössä Tekemällä Oppimisen Keskus voi auttaa antamalla uusia eväitä ja toimintamalleja kaikille kasvattajille, toimimme sitten millä tasolla oppilaitosympäristöä tahansa tai muilla kasvatuksellisilla sektoreilla.

Tekemällä Oppimisen Keskuksen tärkein asiakasryhmä on peruskoululaisten ikäryhmä. Sen oppimisympäristössä on kuitenkin palvelunsa myös ammatillisille opiskelijoille. Koululaisten ja opiskelijoiden oppimisen lisäksi TOK tarjoaa aktiivisen liiketoiminnallisen kehitystyönsä ansiosta jatkossa opetusta ja valmennusta myös lasten ja nuorten kasvattajille. Yrittäjyyskasvatuksen taitojen opetusta ei vielä monessa paikkaa tarjota ja TOK on tarttunut yhdessä Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen kanssa myös tähän tarpeeseen. Asiantuntijajohtoinen koulutus mahdollistaa täydennyskoulutuksen ja opettajien peruskoulutuksen myötä siis yrittäjyyskasvatuksellisen kasvumme molemmiin puolen pulpettia.

Jyvässeudun 4H-yhdistys on yhtenä maamme monipuolisimpana 4H-toimijana asiantunteva lapsi- ja nuorisotoimen sekä yrittäjyyskasvatuksen organisaatio. Sen henkilö-

kunta koostuu niin sosiaalityön kuin liiketoiminnan akateemisesti eri tasoista osajista, joiden yhteistyöllä haastava oppimisympäristö on saatu perustettua ja oikeat verkostot tulevaisuutta varten luotua. Sen asema kolmannen sektorin toimijana mahdollistaa laajan hyötynäkökulman yrittäjyyskasvatukselliselle oppimisympäristölle. Tekemällä Oppimisen Keskus voisi olla valtakunnallinen pilottimalli paikallisesta yrittäjyyskasvatuksellisesta oppimisympäristöstä. Vakinaistettua, pitkälti omarahoitteisen mallin mukaista toimintaa voisi levittää mm. 4H-organisaatioissa yli 300 paikallisyhdistyksen piirissä.

Kolmen toiminnan käynnistämisen jälkeen TOK:n toiminnan on tarkoitus muotoutua liiketoiminnallisesti mahdollisimman itsenäiseksi ja omavaraiseksi. TOK pidetään jatkossakin erillään Jyvässeudun 4H-yhdistyksen muusta toiminnasta, jotta sen erityisasema mahdollistaisi jatkuvan ja keskittyneen kehittämistyön. Hallinnoijana toimii jatkossakin Jyvässeudun 4H-yhdistys. TOK:n palvelut ja toiminta pilkotaan kaupungin, koulutoimen, yksityisten sekä muiden tahojen käyttöön maksullisiksi ostopalveluiksi tai maksuttomiksi erityispalveluiksi.

Projektina yrittäjyyskasvatuksen pelikenttään tutustuminen ja Tekemällä Oppimisen Keskusten luominen ovat antaneet minulle tekijänä ainutlaatuisen mahdollisuuden perehtyä yrittäjyyden peruselementtien lisäksi sen pedagogisiin näkökulmiin. Kasvatuksen asiantuntijat ja kaikki muut projektissa tapaamani ihmiset ovat mahdollistaneet omalla yhteistyöpanoksellaan Tekemällä Oppimisen Keskusten ideoinnin ja hankkeen eteenpäin viemisen. Perustetun oppimisympäristön ensiaskelia on ollut upeaa seurata, sillä ne eivät vaikuta haparoivilta, vaan määrätietoisilta ja jämäköiltä. Kiitos siitä kuuluu ennen minua ja minun jälkeeni projektissa työskennelleille omien alojensa asiantuntijoille.

Olen hyvin onnellinen, että löysin yrittäjyyden ja sen opettamisen uudella tavalla yrittäjyyskasvatukseksi määriteltynä. Yrittäjyys on ollut minulle tuttu toiminta- ja tiedonalue jo pitkään, en ole vain ymmärtänyt sen suurta yhteiskunnallista merkitystä ja erityisasemaa myös koulutoimessa. Olen yllätynyt siitä, kuinka pienimuotoista ja yksipuolista yrittäjyyskasvatusta kouluissamme on ottaen huomioon opetussuunnitelmapohjaiset vaatimukset, jotka sille on asetettu. Tietenkin pitää ottaa huomioon, että yrittäjyyskasvatuksen säädetyt velvoitteet ovat uusi asia. Mutta huomattavaa on myös, kuinka kouluissa on kuitenkin jo vuosikymmenen ajan puhuttu aktiivisesti yrittäjyys-

kasvatuksen vaatimusten tulosta kouluihimme. Lisäksi olen ollut ajoittain jopa tyrmistynyt, kuinka negatiivisin asentein opettajakunta perusasteella, toisella asteella ja jopa aikuiskouluksessa ovat liikkeellä yrittäessään löytää toimintamuotoja ja toteutustapoja näille yrittäjyyskasvatuksellisille vaatimuksille. Toki ilmiölle voidaan löytää monta ihmillistä syytä mm. ajankäytön ja kuormittavuuden alueilta. Yrittäjyyskasvatuksellisten vaatimusten koetaan tulleen ylimääräisinä vaateina jo olemassa olevien muiden tavoitteiden lisäksi, eikä niiden toteutukselle koeta järjestetyn riittävästi aikaa.

Yleisestä negatiivisesta ilmapiiristä huolimatta on tämä projekti varmistanut oman opettajuuteni yhdeksi teemaksi yrittäjyyskasvatuksen. Haluan olla yksi meistä, jotka ilolla julistamme yrittäjyyden ja sen tuoman vastuullisuuden sekä itsehallinnan sanomaa. Yrittäjyyden tuntemista ja hallitsemista sekä ennen kaikkea aitoa intohimoa kyseistä teemaa kohtaan tarvitaan tulevaisuudessa kaikilla ammatillisilla aloilla. Kun pääsemme opettajina tai muina kasvatusalan vaikuttajina vaikuttamaan lasten yrittäjyysmyönteisiin asenteisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ovat heidän ammatilliset lähtökohtansa vankemmalla pohjalla heidän astuessaan toisen asteen tai korkea-asteen oppijoiden saappaisiin. Näkisin, että yrittäjyyden opettaminen ja yrittäjämäisiin asenteisiin vaikuttaminen ei ole lainkaan vaikeaa. Pitää vain ymmärtää ajoissa asian tärkeys ja sen yhteiskunnallisen vaikutuksen merkitys.

Tekemällä Oppimisen Keskuksen toiminnan kehittämisessä, uusien toimintamuotojen käynnistämässä sekä kaikkien toimintojen ylläpidossa kiinnittäisin erityistä huomiota niiden tarkoituksenmukaisuuteen yrittäjyyskasvatuksellisinä toimina. TOK on kuitenkin suhteellisen vaikeasti hallittavissa oleva kokonaisuus erilaisia liiketoiminnallisia ja ei-liiketoiminnallisia toimintoja. Huomattavaa on, että TOK:sta saattaa herkästi muodostua tavanomainen kerho- ja leiritoimintaa tarjoava taho. Kun aktiivisesti tarkastellaan kokonaisuutena oppijoiden oppimista näissä eri toiminnoissa, pystytään yrittäjyyskasvatus erittelemään jokaisesta oppimistapahtumasta ydinlähtökohdaksi. Yhtenä Tekemällä Oppimisen Keskuksen suunnittelijana ja toimeenpanijana toivon TOK:sta syntyvän menestyksellisen pilottimallin juuri sellaisena yrittäjyyskasvatuksellisenä oppimisympäristönä, jonka hyödyt ulottuvat omalla vaikuttavuudellaan eri ikäluokkia edustavien toimijoiden myötä syvälle yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

LÄHTEET

- Broady, D. 1994. Piilo-opetussuunnitelma. Tampere: Vastapaino.
- Dunderfelt, T. 1992. Elämänkaaripsykologia. Porvoo: WSOY
- Gibb, A. 1993. The Small Business Learning Mode. *International Small Business Journal*, vol 11, p. 11-34.
- Hallituksen strategia-asiakirja 2006. Valtioneuvoston julkaisusarja 3/2006. [Http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2006/j03-hallituksen-strategia-asiakirja-2006/pdf/fi.pdf](http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2006/j03-hallituksen-strategia-asiakirja-2006/pdf/fi.pdf)
- Koiranen, M. 1993. Ole yrittäjä. Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Tampere: TT-kustannustieto Oy.
- Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. Yrittäjyyskasvatus. Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Tampere: Konetuumat Oy.
- Koiranen, M. & Pohjansaari, T. 1994. Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Tampere: Konetuumat Oy.
- Korpinen, E. 1996. Opettajuutta etsimässä. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissätiö.
- Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Juva: WSOY.
- Kyrö, P. 1999. Entrepreneurship and Education search for each other in the Postmodern Transition. In *Challenges and Development – Adult Education Research in Nordic Countries*. Trondheim: Tapir Academic Press.
- Kyrö, P. 2000. Entrepreneurship and Education in a Virtual learning Environment. A paper introduced in ICBN World Conference 2000. Department of Economics. Jyväskylä University.
- Kyrö, P. 2001. Yrittäjyyskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia pohtimassa. *Aikuiskasvatus* 2/2001. 92-101.
- Parikka, M. (toim.) 1997. Kasvu Yrittäjyyteen. Jyväskylän yliopisto/ opettajankoulutuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Saatavissa [www-muodossa: Http://www.opeh.fi/info/ops/pops_web.pdf](http://www.opeh.fi/info/ops/pops_web.pdf). 14.9.2004
- Piaget, J. 1962. *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. London: W.W. Norton Company.
- Rauhala, L. 1993. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Remes, L. 2003. Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. *Studies in Education, Psychology and Social Sciences* 213. Jyväskylän Yliopisto.
[Http://selene.lib.jyu.fi:8080/vaitos/studies/studeduc/9513914267.pdf](http://selene.lib.jyu.fi:8080/vaitos/studies/studeduc/9513914267.pdf)

Ristimäki, K. 2000. Koulun ja yrityselämän yhteistyö yrittäjyyskasvatuksen toimintamuotona – "opettajat muutosagentteina" toimivan yrityselämäyhteistyön moottoreina. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 68. Vaasa: Vaasan yliopisto.

SÄHKÖISET LÄHTEET

Akateeminen yrittäjäkoulu 2000-2007. [Viitattu 1.12.2006.] Yrittäjyyden osaamiskeskuksen tuki ry. [Http://www.yrittajakoulu.com](http://www.yrittajakoulu.com)

Remes, L. 2001. Yrittäjyyskasvatus pedagogisessa toimintatehtävässä. [Viitattu 8.12.2006.] Artikkelit 4/2001. 168-181.
[Http://www.uta.fi/entrenet/hankerekisteri/hanke3_remes.htm](http://www.uta.fi/entrenet/hankerekisteri/hanke3_remes.htm)

Remes, L. 2002. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen määrittelyä. [Viitattu 9.12.2006.] [Http://www.uta.fi/entrenet/hankerekisteri/hanke3_remes2.htm](http://www.uta.fi/entrenet/hankerekisteri/hanke3_remes2.htm)

Y4-ohjelma. [Viitattu 19.12.2006.] [Http://www.y4.fi](http://www.y4.fi)

SUULLISET LÄHTEET

Hast, M. 2006. Jyvässeudun 4H-yhdistys. Keskustelut joulukuussa 2006. Jyväskylä.

Partanen, J. 2006. Valmentajamyrsky-seminaari 20.11.2006. Tiimiakatemia. Jyväskylä.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Käyhkö, L. 2004. Tekemällä Oppimisen Keskus –esiselvitys. Jyvässeudun 4H-yhdistys. Jyväskylä.

Meronen, T. 2005a. Kuokkalan peruskoululaisten kiinnostus- ja harrastustutkimus. Jyvässeudun 4H-yhdistys. 20.1. 2005. Jyväskylä.

Meronen, T. 2005b. Tekemällä Oppimisen Keskuksen talouslaskelma vuosille 2005-2007. Jyvässeudun 4H-yhdistys. 20.1. 2005. Jyväskylä.

TOK-hankesuunnitelma. 2006. Jyvässeudun 4H-yhdistys. Marraskuu 2006. Jyväskylä.

KUVAMATERIAALI

Valokuvamateriaali Jyvässeudun 4H-yhdistyksen kuva-arkistosta vuodelta 2006.